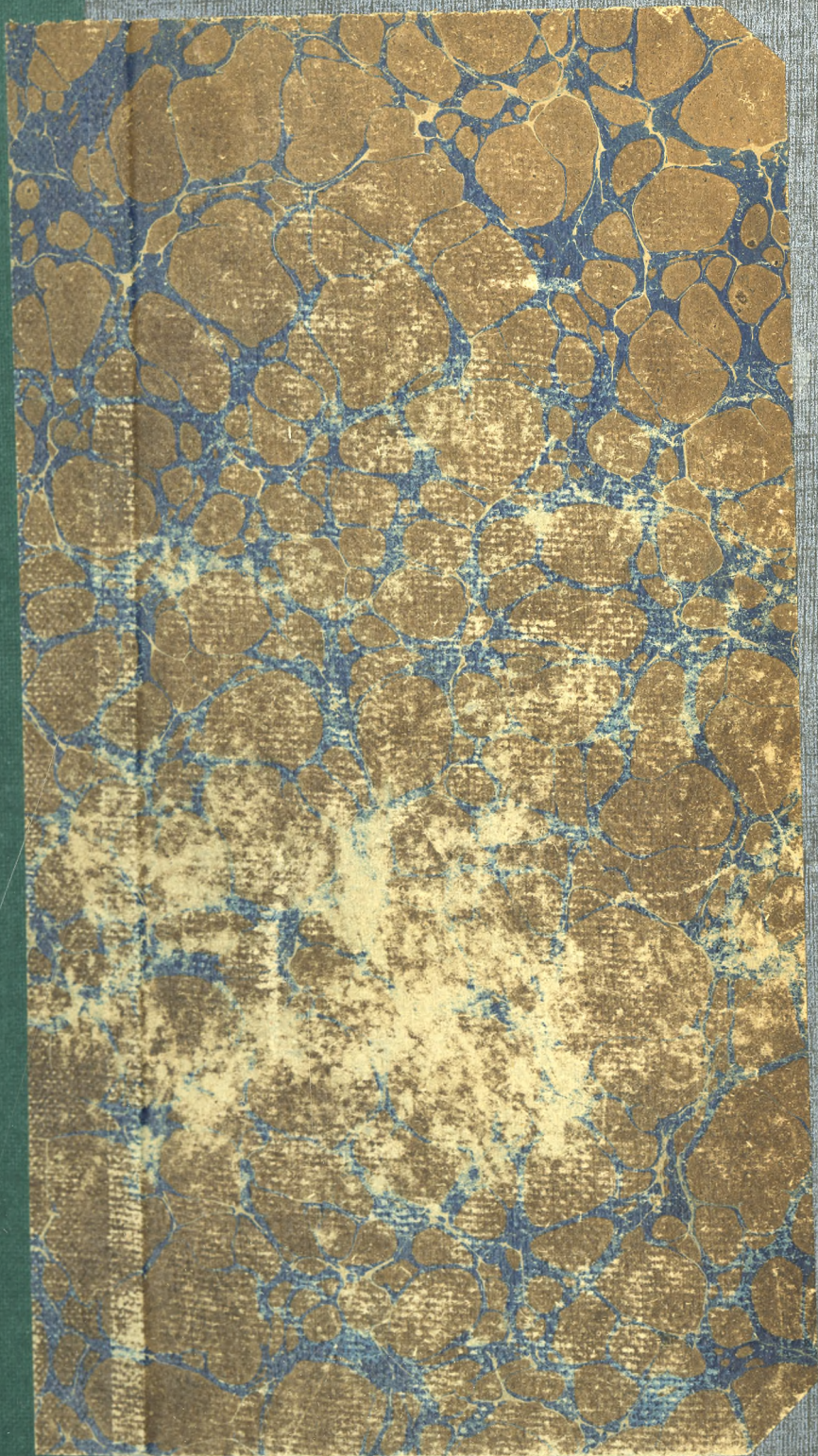

Politikai
röpiratok.

163.

MAGYAR JOGÁSZEGYLETI ÉRTEKEZÉSEK.

III.

163
1467

AZ ÉLETBIZTOSÍTÁS

LÉNYEGE ÉS JOGI TERMÉSZETE.

IRTA

DR. NEUMANN ÁRMIN,

ÜGYVÉD.

14.

BUDAPEST.

FRANKLIN-TÁRSULAT NYOMDÁJA.

1881.

AZ ÉLETBIZTOSÍTÁS LÉNYEGE ÉS JOGI TERMÉSZETE.

IRTA

DR. NEUMANN ÁRMIN,

ÜGYVÉD.

BUDAPEST.

FRANKLIN-TÁRSULAT NYOMDÁJA.

1881.

Midőn bátorságot veszek magamnak, Önök figyelmét az életbiztosításra igénybe venni, teszem azt különösen az okból, mert épen ezen intézménynél még ez idő szerint is leginkább mutatkozik a reális élet és a tudomány közti ellentét; a tudomány nem tart lépést az életbiztosítás világhódító intézményeinek fejlődésével; annak nemzetgazdasági természete és jelentősége eddigelé csak csekély mérvben lett kutatva és cultiválva; mindenhol bizonyos gyámoltalanságra, sőt még az alapfogalmak iránti tájékozatlanságra akadunk. Nem tartom tehát fölöslegesnek a tudomány jelenlegi álláspontjának rövid eszetelésével a fenforgó kérdéshez némi megjegyzéseket részemről is kockáztatni. Talán sikerülend így ezen fontos intézmény tudományos fölépítéséhez néhány porszemmel hozzájárulni.

Azon tudatban, hogy jelen előadásom szűk kerete lehetlenné teszi, hogy az életbiztosítás intézményét minden oldalról kellőleg megvilágítsam, ma csakis annak általános jogi természetére fogok kiterjeszkedni, kegyes engedelmükkel fentartva magamnak más alkalommal annak egyes fontosabb részleteit is tárgyalni.

Valahányszor az életbiztosítás tudományos fejlesztésének történetére visszagondolok, akaratlanul eszembe jut PERRON D'Arc által egy Ausztráliában föltalált négylábú állatról, melynek háta egy kanári madáréhoz hasonlított, közzétett értekezése. A természetbuvárok között zajos vita támadt az iránt, vajon ezen különös állat az emlősök közé soroztassék, vagy pedig madárnak tekintessék-e. Lehetetlen mindazon nevetséges momentumokat regisztrálni, melyek e vita folyamán fölszínre kerültek. Még CUVIER is fület vakarta ezen szörny iránt, mely az

általával föllállított categoriák halomra döntését előidézni képes volt; a többség legjobban szerette volna azt az élők sorából kiirtani, és így a zavarnak, melybe ejtettek, elejét venni, míg végre a vitának vége az lett, hogy ezen csodaállatot mégis az emlősök közé sorozták, honnét azt GEOFFROY SAINT-HILAIRE kérlelhetlenül száműzni akarta.

Nem másképp volt ez az életbiztosítással, midőn a fennállott tudományos theoriák azt forumuk elé idézték.

Az angol «amicable» társulat alakítása óta a XVIII. század kezdetén az életbiztosítás társadalmi, gazdasági és ethikai hatalommá nőtte ki magát; a tudomány méltóságával nem tartotta összeférőnek, hogy egy új forgalmi alakzat autorisatiója nélkül a világon szabadon járjon-keljen. A helyett azonban, hogy az élet teljéből meritettek volna vizsgálódásaikat, hogy meggondolták volna, miszerint oly intézményről van szó, melyet a forgalmi élet ujonnan teremtett, melyet tehát a fennálló chablonokba beleilleszteni nem lehet, épen csak chablonokat kerestek, és a régi doctrinaszerű categoriák Prokrustes-ágyába akarták szorítani azon intézményt, melyről ma általános a nézet, hogy az újabb kor sociális alkotásainak diadalát képezi.

Mindenekelőtt a római jognál kopogtattak; ámde itt a biztosításra vonatkozólag egyáltalán kevés anyagra lehetett akadni. Igaz, hogy a római jogban a periculum fogalma és lényege különös kiképzésnek örvend (l. MOMMSEN *Beiträge z. Oblig.* I. k.; WANGEROW *Pand.* III. k. 591. §. és SINTEN *Civil.* II. k. 106. §.), és igaz az is, hogy a biztosítás tana a veszély tanán sarkal; igaz továbbá, hogy ott, hol veszély van, a biztosításra is alkalom és inger nyílik: mégis a biztosítás nem foglalozik a veszély igazságos megosztásának jogelveivel, ezen tan egészen hatáskörén kívül esik.

A római jog szerint a veszély theoriája a jogvélelmek systemájának tekinthető, mert ezen theoria mellett, hason jogosított hatalomként fennáll a szerződési akarat szabad érvényesülhetése. Ámde a római jogban a veszély elvállalása iránti megegyezés nem jelenkezik sajátképeni biztosításnak, vagyis oly ügyletnek, melynél a biztosítás mint önálló és más ügylettől független valami lép elénk, hanem csak mint valamely más

ügyletnek benrejlő alkatrésze, mint egy másik ügyletnek modificatiója és qualificatiója. Még a fœnus nauticum is, melyet a sajátképi biztosítási ügyletek alá subsummálni szerettek volna, nem volt más kölcsönnél; igaz, hogy a kölcsönadó pénzét a pecunia trajectitiát kockáztatta, hogy a magas fœnus nauticumot elnyerhesse, mégis a veszélyerti szavatosság itt nem egyedüli és nem főtárgya, hanem csupán egy mellékpontja, egy különös qualitása az igénybe vett kölcsönnek. A kölcsönvevő, ha szükségét látta annak, hogy a tengerre bocsátandó vagyont biztosítsa, kénytelen volt mindenekelőtt kölcsönt eszközölni, pecunia trajectitiát fölvenni; ezen kölcsön eszközlése nélkül a biztosításról is le kellett mondania. Ebből látni, hogy a tengeri kölcsön nem annyira a hajózási veszélyek elleni biztosítási igényeknek, mint inkább a tőkepénzesek azon hajlamának, hogy pénzt nagy nyereség kilátása mellett elhelyezzenek, szolgált; választották pedig ezen alakot azon okból, mert más esetekben a kamatláb igen csekély volt, és különben is minden más kölcsönnél kamatobligatiót csak ünnepélyes verbal nyilatkozat által lehetett megállapítani (l. Glück *Pand.* XXI. k. 157. l. SAVIGNY *Syst.* VI. k. 131. l. és GOLDSCHMID *Untersuchungen zu L.* 122. §. 1. de V. O. 61. l.), ellenben a tengeri forgalomban a peregrinusi jog formátlansága kapott lábra.

Mások által a római sponsiókra történt utalás. Föll szabtott, hogy a Dig. de V. O. czímben oly helyekre akadunk, melyek a biztosításra emlékeztetnek; így pl. a tizedik könyvben előfordul egy stipulatio az esetre, «ha LIVIUS TITIVS május közepén Olaszországba nem érkezik»; így akadunk továbbá a 38. és 45-ik könyvben az életbiztosításra emlékeztető «post mortem filiae dare» kitételre; azonban mellözve azt, hogy ilyenmő sponsiók csak egyes elszórt helyeken fordulnak elő, mi sem utal arra, hogy azok különös a biztosítás lényegét involváló fajoknak lehetnének tekinthetők, annál kevésbbé, minthogy a római jog még e kitétel «assecuratio» sem ismeri. GROTIUS és PUFENDORF és ezek után mások, LIVIUS (*Lib.* 23. c. 44. *Lib.* 25. cap. 3.), SUTTON (*Lib.* 5. cap. 18.) és CICERO (*Epist. ad famil.* II. 17.) munkáinak egynémely helyeiből azon következtetést akarják levonni, hogy a tengeri biztosítás a rómaiaknál önálló ügyletként ismertetett; ezen állítás alaptalansága azonban számos

nevezetes író, különösen pedig — beható kritika után — Glück által (*Commentar* XXI. k. 207. és köv. l.) ki lett mutatva. A rómaiak nem ismerték és nem ismerhették a biztosítást, mert a realis viszonyok még akkor a biztosításhoz nem vezettek. «Wie sich das Drama der ganzen alten Geschichte» mondja ELSNER (*Archiv* I. k. 9. s. k. l.) «kleine Zeiträume und wenige Völker ausgenommen, geographisch fast nur um das mittelländische Meer herumbewegt, so auch der antike Handel und die antike Schifffahrt. Beide erstreckten sich fast ausschliesslich auf das Mittelmeer. Ohne Kenntniss des Compasses und nur die Sonne und die Sterne zu Wegweisern nehmend, hielten sich die Schiffer an den Küsten. Amerika und die neue Welt waren unentdeckt, das Innere Afrikas und der Osten Asiens wenig oder gar nicht bekannt, die Ueberfahrt nach dem ersteren war kurz, die Communication mit Asien erfolgte ebenfalls durch blosses Uebersetzen über den Pontus Euxinus; überdies ruhte im Winter die Schifffahrt gänzlich; der innere Transport geschah zu Lande oder auf den Flüssen.»

A veszély iránti szavatolás melyebb kiképzése nyilván csak egy későbbi culturkorszak vívmánya. Nem lehet ugyan a római doctrina azon kepessegét tagadásba venni, hogy oly idealis fogalmakat, mint a veszély viselését, construálhatott volna, mégis másrésről, mint ENDEMANN helyesen megjegyzi, (l. GOLDSCH. Z. IX. k. 300 l.) figyelmen kívül nem hagyható, hogy a veszély fogalmának mindenesetre legtökéletesebb kikérekítése az, mely a veszély iránti felelősségnek önálló szerződés tárgyává leendő alakítására vezet, és ha tekintetbe vesszük, hogy a veszély iránti szavatosság zálog és kezes által sem végződött ezen önállóságra, akkor csodálkozni nem fogunk, hogy a római doctrina még ezen pontra nem emelkedett. «Nur accessorisch als Beilage oder Verstärkung der bestehenden Obligation» mondja ENDEMANN «tritt die Sicherung durch Bürgen oder Pfand auf, und es fehlt der römischen Bürgschafts- und Verpfändungslehre noch viel von dem auch heute in der Theorie noch nicht anerkannten aber im Leben herangereiften Gedanken, dass die Gewähr durch Einsetzung des Real- u. Personal-Credits ein für sich bestehendes selbstständiges Geschäft sei. Aehnlich verhielt es sich mit der Gewähr durch Assecuration».

És valamint a római jog a biztosítás iránt egyáltalán kevés támpontot nyújt, úgy még kevésbé lehet ott az életbiztosítás nyomaira akadni. **ULPIAN** a *falcidiai* törvény híres commentatora által a II. század közepén a római nép közötti élettartamra vonatkozólag construált és reánk is átszárnozott táblázata nem biztosítási cselokra készült és a biztosítás intézményére mi jelentőséggel sem bír, és ha **MOMMSEN** *de Collegiis et sodalicis Romanorum* 87. s k. l. bebizonyítani iparkodik, hogy a rómaiak némely testvérületei [l. 3. §. 2. de colleg. et corp. (47. 22.)] az életbiztosítás bizonyos nemét cultiválták, ebből csak annyi igaz, hogy az associatio valamint mindig, úgy itt is bizonyos balesetek elleni biztosításra törekedett. Azonban ep oly bizonyos, hogy ezen biztosítás sem sajátképeni, annál kevésbbe pedig életbiztosításnak mai értelemben tekinthető.

Csak midőn a római jogban analog intézményre nem találtak, fordultuk inkább az inductiv módszerhez és méltatták jobban **PAULUS** azon aranytételeit «Regula est, quæ est, breviter enarrat. Non ex regula jus summatur, sed ex jure quod est, regula fiat». (L. I. D. d. R. J.).

Azonban itt szintén a tevelgések hosszú sorát lehet regisztrálni:

A kárbiztosítás és különösen a tengeri biztosítás sokkal előbb ismertett, mint az életbiztosítás nyomaira akadni lehet. A kárbiztosítás egyáltalán a veszely, a kár és az érdek fogalmaival operál; ha tehát az életbiztosítás szintén biztosítás, akkor ezen fogalmaknak itt is uralomra kell vergődni.

Az életbiztosítás az élet és halál egyensúly-rudjain mozog, és valamint a kárbiztosításnál soká azon téveszme uralkodott, hogy a szó közönséges értelmében vett biztosított tárgy képezi a biztosítás logikai objectumát is, és tehát a biztosítás e szerint a biztosított tárgy accessoriuma, különös qualificatiója, úgy gondolták, képezi az élet mint olyan az életbiztosítás tárgyát.

Ezen téveszme consequentiái ki nem maradhattak.

Az emberi élet, mond **WESKETT-ENGELBRECHT**, nem lehet a biztosítás tárgya, az emberiség fölháborodik azon eszme ellen, hogy polgártársunk halála kereskedelmi speculatio tárgyává tetsék, és ki bírná egy szabad ember életét valódi értéke sze-

rint megbecsülni. Hasonlóan mondja VALIN az *Ordonnance de la Marine* 10-ik cikke fölötti commentárjában, hogy merénylet a nyilvános erkölcsök ellen, miszerint egy szabad ember életére, melynek becslése lehetetlen, díjt szabjanak, és főleg ezen fölfogásnak köszönhető, ha a régibb törvények egész sora az életbiztosítást eltiltja; így *Guidon de la mer* XVI. fej. 5. cikke az *Ordonnance de la Marine* (1681.) 10. cz., MIDDELBURGER *Assekur. Ord.* 2. cikke, *Coutumier d' Amsterdam* (1598.) 24-dik cikke, *Ordonanzos de Bilbao* XXII. fej. 12. cikk, a porosz *Seerecht* (1727.) VI. fej. 10. cz., II. Fülöp 1570-ki *Ordonance*-ja 32. cz., a dán biztosítási rendtartás 3. cikke.

Ezen tilalmak különben onnét is származtak, hogy az életbiztosítások demoralisáló fogadási biztosításokká fajultak, úgynevezett *Gambling assurance*, melyeket rendőri szempontból, nehogy büntényre ingereljenek, eltiltani jónak látták; a helyett azonban, hogy mint Angolországban *Acte* XIV. Georg III. c. 48. §. 1. (1774.) csupán a fogadási biztosítások ellen fordultak volna tilalmakkal, illetve az érdek kimutatását követelték volna, vagy az 1610-ki *Genuai statutum* IV. könyv XVII. fejezet intézkedése szerint a pápák, császárok, királyok, hercegek, cardinalisok és püspökök életére való biztosításokat tiltották volna el, a tilalmat általánosították, illetve azt policialis tekintetből a gyilkosság iránti hajlam ellensúlyozásául minden életbiztosításra kiterjesztették: épúgy lehetett volna, — mint egy német író mondja — a birtokjogot eltörölni, mert a birtokjog lopáshoz vezethet, ez utóbbi pedig erkölestelen. (STAUDINGER *Die Rechtsl. v. Lebensvers.* 77. l.).

Sőt Franciaországban a törvényhozásnak az életbiztosítás iránti ellenszenvé még a *Code Civil* alkotásánál is annyira túlsúlylyal birt, hogy főleg ezen körülménynek tulajdonítható, ha ezen törvénykönyv intézmenyünket hallgatással mellőzi; s valóban csodálatos, hogy Franciaországban, hol 1878. december 31-én az életbiztosítási összeg 1,778.570,000 francra, a járadéki biztosítás ugyanakkor 24.419,000 francra rugott, hol ma EUGÈNE REBOUL *Assurance sur la vie* című munkájában (V. X. XIV. és 54. l.) az életbiztosításról akként nyilatkozik, hogy «az összesség versenye az egyes szerencsétlenségének orvoslására», hogy «korszakot fog alkotni az emberiség történetében, mint a civi-

lisatio egyik legfényesebb foka, mint a kölesönösség gazdasági törvényének beteljesedése, mint az 1800 év óta hirdetett béke és igazság története». «Az industrialis anarchia» — kiált föl REBOUL — «szétszórta az érdekeket, a biztosítás azokat ismét egyesítendi. A *sauve qui peut* elve ismét helyt enged a solidaritásnak.» Ugyanazon Franciaországban, hol ma EDMUND ABOUT (*Les Questions d'argent, d'assurance* 70. l.), HORACE SAY (*Dictionnaire de l'Economie politique* Tom. I. 86. l.), MICHEL CHEVALIER és mások az életbiztosítást az erkölcsiség diadalának hirdetik, ugyanazon Franciaországban a *Code Civil* leg-hírnevesebb redactora — PORTALIS — a törvényhozó testület 1801. február 27-ki ülésében az életbiztosításról következőleg nyilatkozik: «Bizonytalan dolgok iránti szerződéskötések, remények vétele és eladása, kétségkívül meg van engedve, azonban ily bizonytalanságok és remények nem ellenkezhetnek sem a természetes érzelmekkel, sem a becsülettel. Tudjuk, hogy léteznek szerződések, melyeknél az erkölcs elvei annyira háttérbe szorúlnak, hogy az emberi élet iránti biztosítást is megengedhetőnek mondják. Franciaországban azonban az ily *transactiók* mindig tiltva voltak. Ezen szerződések szegényteljesek és veszélyesek. A kapzsiság, mely az állampolgár életével *speculál*, közel áll a bűnhöz.»

És mégis mit tapasztalunk folytonosan Franciaországban? Hogy itt ép úgy mint Angolországban és Amerikában a bíróságok jogalkotó tevékenysége gyakran még a törvényhozás intenciói ellenére is, a realis élet követelményeit érvényre juttatja. Franciaországban az életbiztosítás, daczára PORTALIS fölszólalásának és a *Code Civil* hallgatásának, e században folyton érvényben állott, s ha a főállamügyész DUPIN a hírneves la Pommerais-féle perben 1864-ben PORTALIS fentidézett szavaira hivatkozik és emphaseval fölkiált, hogy annak végzetteljes előérzete valósult, ez, mint MALSZ mondja, legfelebb általános mosolyt idézett elő, de sem az életbiztosítás tilalmát, sem annak megszorítását nem vonta maga után.

Valamint az élet jelentőségéről az életbiztosítás szempontjából, úgy szétágaztak a nézetkülönbségek a halál, ezen az individualis földi létben beálló utolsó *factum* iránt is, melynek lényegét és elvét különben is mindenki saját céljaira magya-

rázza és fejtegeti. A halálnak azon nemleges definitiója, hogy az organicus testben benrejlő eleteröt jelenti, azért jelentőség nélküli, mert nem tudjuk mi ezen eleterő, s így találjuk, hogy valamint a mythologiai művészeti fölfogás a halált majd isten, angyal, fiú, szörny, csontváz alakjában jelzi, ugy szokás azt a különféle álláspont szerint különfélekepen definiálni; a dogmatica szerint a halál a bűn büntető consequentiája; az idealisticus bölcészet szerint a mennyei léleknek fölszabadítása földi takarójától; a materialisticus bölcészet pedig az idegek és vér összehatása által képzett szellemi tevékenység megszűnésének veszi. Az orvostan, az összes organicus tevékenység által előidézett anyagváltozás és az azon alapuló életprocessus megszűnésének tekinti; a chemia szerint nem egyéb az organicus testnek alapanyagaira való fölolvadásánál; a számtan abban oly igazi tört számlálóját látja, melynek nevezője az elők adott számból áll, melyből az elhaltak kikerültek. A jogtan végre a halálban azon factumot látja, mely által a házasság önmönmagától fölbontatik, az atyai hatalom megszűnik, a büntetés beállítatik, a végrendeleti intézkedések visszavonhatlanokká válnak. (L. KARUP *Theoretisches Handbuch* II. r. 1—2. 1.)

Mily jelentőséggel bír azonban a halál az életbiztosításnál? A halál az életbiztosításnál a véletlent, a casust volna hivatva jelezni, ámde a halál beállta bizonyos, és a bizonytalanság csak annak időpontjára vonatkozik. A kárbiztosításnál a valószínűség arra nézve, hogy a káreset be nem áll, nagyobb, mint annak valószínűsége, hogy beáll; a kárbiztosításnál egy sokakat fenyegető, de csak kevés embert sujtó eseményről van szó, holott az életbiztosításnál egy mindenkit fenyegető és mindenkit érő eseményről van szó; ott a biztosító teljesítménye bizonytalan, itt biztos. Miben áll továbbá a halál által okozott kár? Kit ér ezen kár? Azt csak nem, ki meghalt? Ha pedig annak családját, rokonait akarjuk számba venni, akkor minden életbiztosítást halál esetére in favorem tertii kötött szerződésnek kellene tekinteni. A biztosításnak továbbá csak a tényleges kárra lehet szorítkozni, innét a többszöri és túlbiztosítás tilalma. Vannak ugyan a tengeri biztosításnál és a kárbiztosításnál ugynevezett taksált kötvények, vagyis olyanok, melyeknél a tárgyak értéke előre megállapítottatik, és a biztosított, kár esetén, ezen

érteket követelheti; ez azonban nem egyéb, mint egyszerű veilem, mely a bizonyítást a biztosítóra hárítja, és ha ez bebizonyítja, hogy a kár kisebb a taksánál, nem ezt, hanem csak a valódi kárt tartozik megtéríteni, holott az életbiztosításnál a többszöri és túlbiztosítás fogalmai ismeretlenek. Azon ellenvetésre, hogy a halál tőkeképző factort semmisít meg, és így hacsak közvetve is egy incomensurabilis pénzbeli kárt idéz elő, LABAND (*Die juristische Natur der Lebens- und Rentenversich.* 1879 6—7. l.) és utána a legújabb író ezen teren ELSTIR hallei egyetemi tanár (*Die Lebensv. in Deutschland* 25. l.) azzal válaszolnak, hogy az ember nem csupán productív, hanem consumtív tevékenységgel is bír, és hogy tehát halálával egyszersmind egy tőkeromboló factor múlik ki a világból. Hol található fel a pénzbeli kár pl. egy oly ember halálánál, ki 20 év óta beteg és keresetképtelen, ki csak családjá terhére van és mindenféle költségekbe kerül!

A biztosításnál, mondják továbbá, a biztosított érdeke egyik legfontosabb követelmény. «Bei allen Versicherungen» mondja BENEKE (*System des Assekuranz- u. Bodmereiwesens* I. k. 203. l.) «in weleher Form, und für wessen Rechnung sie auch geschlossen sein mögen, ist Interesse des Versicherten das erste Erforderniss zur Gültigkeit derselben», és a már említett 1774-iki angol acte is követeli, hogy a biztosított életére vonatkozólag érdeknek, mint a szerződés szükségképi alapzatának fenn kell forogni; ánde, mily természetű legyen ezen érdek, anyagi vagy csak ideális? kinek személyében kell az érdeknek előfordulni? Mind oly kérdések, melyek folytán több törvényhozás és számos író az életbiztosítást egyáltalán a biztosítások sorából kiirtották. A helyett, hogy a mutatkozó nehézségekkel megküzdöttek, vagy a kárbiztosítástól eltérő jelenségek folytán az életbiztosítást a biztosítás egy sajátlagos fajának tekintettek volna, a biztosítás polgárjogát elvonták tőle. Kinek nem jut eszébe a fentemlített ausztráliai négylábú állat, melyet a természettudósok kanári madárhoz hasonló háta folytán az élők sorából kiirtani akartak?

A hollandi törvény 302. cikke az előadott nehézségekből folyólag, a halálra való életbiztosítást nem tekinti biztosításnak, sőt azt semmisnek nyilvánítja, csupán az életre, azaz a

meghatározott időre való biztosítást tekinti annak; és még csodálatosabb, hogy midőn a hollandi törvény ezen intézkedése 1875-ben módosíttatni szándékoltatott, és valóban az azon évi június elsején hozott novella a halálesetre való életbiztosításnak érvényt is szerzett, némely jelesebb hollandi jogász, mint pl. Lévy ezen novellát nagy jogi tévedésnek jelezte, és csak oly jogi auctoritas, mint minő Kist, volt képes a törvényjavaslat ellen nyilvánult ellenszenvet leküzdeni. (L. *L'Économiste d'Amsterdam* 1875. áprilisi számát 429. l.)

A württembergi terv. 496. cikke szintén nem tekinti a halálra való biztosítást biztosításnak, hanem abban egyszerű fogadási szerződést lát, és az indokok ezen intézkedést azzal támogatják, «hier ist nichts ungewiss, als die Zeit des Eintritts des Todes, und die Gefahr für den Versicherer, wenn man ihn so heissen will, besteht nur darin, früher zahlen zu müssen, als er unter Hinzurechnung der Zinsen aus dem Empfangenen für seine Zahlung gedeckt ist. Ein solcher Vertrag ist keine Versicherung im gesetzlichen Sinne, sondern es liegt ihm eine Art Wette zu Grunde, indem der Versicherer darauf abhebt, dass der, dessen Leben versichert ist, später sterben werde, der Versicherte aber auf einen früheren Tod rechnet.» (*Motiv* 418. l.). Ezen felfogás még ma is pártolásra talál, így mondja ELSTER (id. m. 35.) ezen törvényekre vonatkozólag «... sie waren nicht wie MALSZ glaubt, von einer sonderbaren Grille befallen, als sie die Lebensversicherung aus der Reihe der übrigen Assekuranzen strichen, sondern sie erkannten sehr richtig, dass ihr keine eigentliche Versicherung zu Grunde läge, und dass man nicht ohne weiters jene Rechtsgrundsätze, die man für die Schadenassekuranzen aufstellt, auch auf diese übertragen dürfe. Mag immerhin der Laie fernerhin in der Lebensversicherung eine Assekuranz erkennen, der Gesetzgeber hat sich von dieser Anschauung fern zu halten», és a porosz tervezet is, mely a 379. cikkben a halálra való biztosítást sajátképi biztosításnak tekinti ugyan, indokaiban ekként nyilatkozik: «streng genommen setzt eine jede Versicherung das Vorhandensein einer Gefahr, d. h. die Möglichkeit eines künftigen schadenbringenden Ereignisses voraus, von dem es

ungewiss ist, ob es eintreten werde oder nicht. Somit würde ein Vertrag, durch welchen das Leben eines Menschen auf dessen Lebenszeit versichert wird, eigentlich nicht zu den Versicherungen gerechnet werden können, da der Eintritt des Todes gewiss, und nur die Zeit desselben unbestimmt ist . . . »

«Im gewöhnlichen Leben pflegt man indessen eine derartige Unterscheidung nicht zu machen . . . Der Entwurf hat sich dieser Auffassung des praktischen Lebens anschliessen müssen . . . Es erscheint für ein Gesetzbuch nicht angemessen, wenn dasselbe wegen einer rein theoretischen, aus dem Begriffe der Gefahr hergenommenen Verschiedenheit zwei besondere Arten von Lebensversicherungen etwa wie im Württemberger Entwürfe, eine eigentliche und eine uneigentliche Lebensversicherung einander gegenüber stellen wollte».

(*Motive* 209—210. l.) — Egy másik szelsőségre esik a drezdai javaslat 894. cikke, mely az életbiztosítást a kárbiztosítással egy kalap alá tereli, és a kettőre nézve közös definitiót állít föl. A drezdai javaslat tárgyalásánál kiemeltetett ugyan, hogy az életbiztosításnál sajátképi veszélyről szó nem lehet, mert a halál csak biztosítási jogbeli veszélynek nem tekinthető. Az életbiztosításnál, mondták, rendszerint a biztosított a kedvezményezettnek egy pénzbeli összeget akar juttatni, melyet e célból lassan a biztosítónál befizetni s gyűjteni akar; miután azonban bizonytalan, vajon ezen összeg az ő, vagy egy harmadik halála esetén már összegyűjtve lesz, ugyanazért a biztosító által ígérteti magának, hogy a gyűjtendő tőkeösszeg még akkor is kifizetésre kerül, ha a biztosítást vevő halála által annak kiegészítésére képtelen (l. *Dr. Pr.* 3187. s. k., 3192. s. k., 3194. l.); az életbiztosítás tehát ezen nézet szerint nem egyéb sommabiztosításnál vagy fix ügyletnél, oly nézet, melynek tudvalevőleg ENDEMANN hírneves szószólója — mégis a két biztosítási fajt, melyek számos eltérő sajátlagosságot tüntetnek föl, legalább külsőleg egy fogalomba olvasztották egybe. Egyenes ellentétben áll a hollandi és württembergi törvénnyel a bajor terv. 827. cz., a mennyiben csak a halál esetére való életbiztosítást tekinti olyannak, ellenben az életbiztosítás többi ágait, így a bizonyos meghatározott időre terjedő biztosítást, kárbiztosításnak tekinti (l. *Motive* 250—251. l.).

Az életbiztosítás körüli nézetek tisztázására nagy befolyással volt a halálozási táblák föllállítása. Ezen táblák bizonyos számú hasonlókorú egyéneknek azon valószínű elhalálozási rendjét jelzi, mely egy adott és a nagy számoknak megfelelő minden életkorszakból álló embertömeg viszonylagos numericus halálozásának megfigyeléséből leszámaztatott. (KARUP II. 96.) Ugyaníly fontos a HALLEY, mint első által az élettartam valószínűsége iránt föllállított számadás (1693) és a DEPARCIEUX (1746) által fölfedezett középélettartam fogalma; az első alatt azon évek száma értendő, melyeknek lefolyása után a valószínűség, hogy valaki él, és a valószínűség, hogy időközben meghalt, egymásnak a mérleget tartják. Vegyük pl. QUETELET belgiumi tábláit; ezek szerint 1000 élve született ember közül csak 501 éri el a 38-iki életkort. Ha már most kiszámítani akarjuk, hány esztendeig fog egy 38 éves ember valószínűleg élni, akkor a halálozási táblán csak azon esztendőket kell keresni, melyben az 501 ember fele elhaltnak jelenkezik, ez a 65. évben fog előfordulni; egy 38 éves embernek valószínű élettartama tehát 65—38, azaz 27 év. HALLEY egy halálozási táblát is construált, mely azonban tévesen a lakosság stationär voltára van fektetve, holott a lakosság folytonos növekedésben van, a mennyiben a születések száma a statistika egyik fundamental tétele szerint körülbelül 20%-kal túlhaladja a halálozások számát, vagyis 100 születésre 81⁹/₁₀ halálozás esik; ha a föld összes lakosságát 1200 millióra tesszük, akkor egy évben 40.636,800 ember születik és 33.140,400 ember elhal. QUETELET a belgiumi népstatistikából gyakorlatilag is kimutatta HALLEY tévedéseit.

A *lőzvetett* vagy *javított módszer*, vagyis az, mely azon viszonyból, melyben minden korosztályban élők száma az abból kikerült halottakéhoz áll, az elhalálozási sorrendet megállapítja, DEPARCIEUX mint első által vétetett alkalmazásba, mégis jelentőségét csak a XIX. században nyerte. Ő volt első, ki nyilvánosan helytelennek jelezte a halálozási táblákat csupán a halálozási lajstromokból construálni. A halálozás és élettartam iránti tanulmányai, melyeket *Essay* nevű munkájában közzétett, ép oly alaposak, mint korszakalkotók. Számításait kizárólag zártkörű társulatok tapasztalataira fektette és

oly eredményekhez jutott, melyek sokkal jobban összeegyeznek a valóságos viszonyokkal, mint HALLEY vizsgálódásai. DEPARCIEUX által a haladási táblák kiszámítása körül tett haladás azonban soká nem akadt követőre. Csak a jelen században lett a javított módszer ismét alkalmazva Angolországban MILUE, FULLAISON és MORGAN, Németországban BRUNE és Franciaországban DEMONFERRAND által. DEPARCIEUX továbbá a középélettartam fogalmának felállítója is volt. Ő ugyanis azokat, kik egy bizonyos életkorban, pl. a 38. évben élnek, összegezi mindazokkal, kik a táblázatban előforduló legmagasabb életkorig mint élők jelenkeznek; ezen számot elosztja azok számával, kik pl. a 38-ik életkorban életben voltak és a quotient $\frac{1}{2}$ -el kisebbiti, mert elfogadható, hogy az utolsó év csak felében lett elérve, az így nyert eredmény a középélet-tartamot adja. DEPARCIEUX szerint pl. a fentemlített belgiumi táblázat fonálán egy 38 éves egyén középélettartama 25.97 évre rugna, tehát körülbelül egy évvel kevesebbre, mint a HALLEY-féle valószínű élettartam.

Mindamellett úgy a valószínű, mint a középélettartam egy és ugyanazon nagyság kifejezője, csak hogy ezen nagyság felfogása és számítási módja mindkettőnél különböző; az eltérés a kettőnél viszonyítva a tényleges halálozási viszonyoknál mutatkozó hullámzásokhoz is, csekélynek mondható, sőt a középevekben 40—60-ig majdnem hasonlók egymáshoz. A valószínű élettartam az élet első felében általában magasabb, a középélettartam ellenben magasabb a későbbi korban.

A halálozási táblák jelentősége a biztosító társaságokra, de a biztosító közönségre is ma általánosan el van ismerve; az elsőnek az, mint KARUP mondja, oly fontos mint az iránytű és világító torony a tengeri hajósnak. Azonban valamint a tengeri hajózás sikere sok más tényezőtől függ, úgy az életbiztosításnál is, a lakosság köre, melyben operálnak, a biztosítási nemek, melyeket frequentálnak, az eljárás, melyet a biztosítottatni kívánó egyéneknél alkalmazásba vesznek, a díjösszegek értékesítése, és a kezelési költségek, mind oly factorok, melyek majdnem oly jelentőségűek mint a halálozási táblák. Ezen táblázatok a múlt idők halandóságából összeállítva, a jövő halandóságának mértékét vannak hivatva szolgáltatni:

azonban helyesen jegyzi meg HOPF (*Ueber die allg. Natur des Geburts- und Sterblichkeitsverhältnisses*, 1869): «Es finden fortwährend Fluctuationen im Geburts- und Sterblichkeitsverhältnisse statt, die bald engere, bald weitere Bahnen beschreiben, aber selbst auf einem ausgedehnten Gebiete und in langen Zeiträumen sich keineswegs immer völlig compensiren, und ebensowenig in ihrem Laufe eine regelmässige Periodicität befolgen».

És mely halálozási táblázat vetessék a számítás alapjául? Ismerünk vagy 18 táblázatot, és ha azokat egymás mellé állítjuk, azt tapasztaljuk, hogy egymástól feltűnő eltéréseket statuálnak; így látjuk, hogy pl. 1000 egy évben született ember közül a 20-ik életkort SIMPSON táblázata szerint 360 éri el, NORTHAMPTON szerint 441, SÜSSMILCH szerint 491, DEPARCIEUX szerint 556, KERSBOOM szerint 584, PRICE *Swéd* táblázata szerint 570, HALLEY szerint 592, CARLISLE 609, QUETELET 645, DEMONFERRAND 638, FARR szerint 663, FUILAISON 843 stb. A biztosító intézetek ma leginkább az úgynevezett «angol tapasztalat», majd «combinált tapasztalat» vagyis azon táblázatot alkalmazzák, melyet 17 angol társulat 78 évi tapasztalat alapján 1843. évben közzétett. Ezen táblázatról a statisztikusok nagy elismeréssel nyilatkoznak; ezen táblázatok azonban nem mindig valóságos számtételeik, hanem többé-kevésbé jelentékeny modificatiókkal szoktak alkalmazásba vétetni. GEYER a német biztosító társulatok egyik-másikának azon ellenvetést teszi, hogy majd ezen, majd azon táblázatot veszi alkalmazásba, a szerint, a mint saját érdeke kívánja, hogy a biztosítási díj kiszámításánál a magasabb halálozást feltüntető tabellát, ellenben valamely kötvény úgynevezett matematikai visszvásárlási értékének kifizetésénél egy másik, kisebb halálozást feltüntető táblázatot veszi számítási alapul. GEYER szerint csak három német életbiztosító társaság létezik, mely az általuk használt halálozási táblázatot a szerződő féllel nyíltan és becsületesen közölni szokta; ezek a darmstadti és stuttgarti Renten-Anstalt és a karlsruhe-i Versorgungsanstalt. Különböznél bármily haszonvehető legyen is a 17 angol társaság táblázata, mégis feledni nem szabad, hogy az angol viszonyok szerint és angol tapasztalatok után lett összeállítva, és mindig kétes marad, vajon ezen

táblázat Németországra vagy Osztrák-Magyarországra nézve is oly hasznavehető-e, mint Angolországra nézve.

Tudjuk, hogy a különböző országok halálozási foka nagyon eltér egymástól. FARR szerint Norvégiában minden 50, Angolországban minden 45, Franciaországban minden 42, Poroszországban 38, Osztrák-Magyarországban 33, Oroszországban minden 28 lakosra esik évenként egy halálozás. Igaz, hogy ezen számítás szerint azon képtelenséghez jutunk, hogy a norvégiai majdnem kétszer oly hosszú életkort él mint az orosz, holott ezen feltűnő különbség leginkább onét ered, hogy Oroszországban a szülöttek száma, viszonyítva a lakossághoz, sokkal nagyobb mint Norvégiában. Oroszországban t. i. 10,000 emberre esik 488 újszülött, Norvégiában pedig csak 330, és így tekintettel arra, hogy az első életévben a halandóság 15°-ra, az első 5 életévben pedig összesen 25°-ra tehető, a Norvégia és Oroszország közt mutatkozó föltűnő halálozási különbség egy nagy része ezen körülményre vezethető vissza; mindenesetre azonban kétségtelen és FARR statistikai kimutatásai által is igazoltatik, hogy az egyik országban tett tapasztalatok nem alkalmazhatók a másokra. Nem lehet tehát esudálni, hogy a berlini életbiztosítási tudomány collegiumának azon elhatározása, hogy a német társaságok tapasztalataira fektetett halálozási táblát fog construálni, általános örömmel fogadtatott: annyival is inkább, mert már azon jeles férfiak nevei, kikre a munkálat bízva van, biztos sikert helyeznek kilátásba. A német biztosító társaságok egyletének 1876-ban Berlinben tartott közgyűlése 200,000 esettel járult a már fölhalmozott anyaghoz, úgy, hogy azon évben a megszlezendő anyag már több mint 600,000 esetre rugott. Nincs tudomásunk arról, hogy Ausztria-Magyarországban is mozgalom mutatkoznék e téren, noha a felejtethetken WENINGER itt is a statistikai számtani irodalmat jeles munkálatokkal bővítette; egyelőre azon vigaszunk marad, hogy a német táblázat mindenesetre nálunk is üdvös hatással fog birni.

Szükségesnek tartottam ezen excursiót, mert sokban elősegíti a tudomány mai álláspontjának megérthetését, és most engedjék meg, hogy előadásom megszakadt fonalát ismét felvegyem, és mielőtt saját nézetem előadására áttérnék, külö-

nösen azoknak, kik az életbiztosításban vagy épen nem látnak biztosítást, vagy pedig azt dualistikus szerződésnek, azaz más szerződéssel egybekötött biztosítási szerződésnek tekintik, részeteit röviden eseteljem.

HINRICHS *Goldschmidt Zeitschrift* XX. k. 339. s k. l. az életbiztosításban nem lát egyebet, mint tiszta takarékpénztári associatiót a biztosítási elem minden vegyülete nélkül. Szerinte gazdaságilag tekintve, minden életbiztosítás rendszeres takarékoskodásból áll, egy része a jövedelemnek tőkeképzés végett elhelyeztetik. A biztosítási díj szerinte nemcsak részben, hanem egészben takaréketét. Az első halálózási pénztárak — melyek szerinte nem voltak mások, mint takarékpénztárak — keletkezésére visszamenve, azon eredményhez jut, hogy a halálesetre vett mai életbiztosítás ugyanazon alapon nyugszik, mint a régi halálózási pénztár, amaz csupán javítása emennek; az orvosi találmányok, a statistikai tudománynak fejlődése, a közép-élettartam tanának föllállítása, s egyáltalán a halálózási törvények ismerete csupán javított a régi intézmény gyengein, azokat okszerű tudományos alapokra fektette. Miután továbbá arról emlékszik meg, hogy a biztosító társaságok operatívái a halálózási táblán és kamatszámításon alapulnak, előadása fonalán fejtegeti, mi módon képződik egyrészt a társulat activuma a bevételi díj valódi értékéből, másrészt pedig a passivum a társulat által visszafizetendő tőkéből. Ezen activum és passivum közötti különbözet képezi a díjtartalekot, mely más biztosítási ágánál elő nem fordul, s mely a társulat által olyannak tekintendő, mely a jövőben esedékes, és későbbi díjak által nem fődözött kiadások fedezésére szolgál. A tartalékdíj képzésére elégséges, ha a régi biztosítások díjbevételeiből egy elegendő részt visszatartanak azon célra, hogy ezen régi biztosítások fölöslegéből az esedékes biztosítások fődözthessenek: egy szóval, a biztosítottak egyesítik takarítványaikat, hogy mindegyiköknek egy tőkeösszeg megszerzése lehetővé tésessenek. A biztosító társaság organisálja ezen egyesülést, és a reá bizott összegeket oly alapon kezeli, mely lehetővé teszi, hogy az összes résztvevők által szándékolt csel részükről elérhessenek. A tőkék elhelyezése a legnagyobb gondozást igényli; a társulatok a náluk letett összegeket *legalább gazdasági szempontból*

nem tekintik tulajdonuknak, hanem csupán kezelesükre bízott idegen vagyonnak. Nem lehet továbbá az életbiztosításnál sem kockázatról, sem kárról szó; a halál nem véletlen, hanem kerülhetlenül beáll, fölületes szólásmód tehát, hogy a kivételek közé tartozik a halál váratlanul való bekövetkezése; ellenkezőleg utóbbi eset a szabályt képezi, melylyel minden társaság számol. Csak ily értelemben lehet kritika nélkül az idő előtti halál beálltával járó kockázatról beszélni. Legkevesebbe valószínű az, hogy mindenki tényleg az életbiztosítási statistika által számúra megjelölt közép-életkort elérندی; sokkal inkább föltehető, hogy az emberek nagy száma vagy előbb vagy később hal el, a közép-életkor csupán egy abstractio, mely többoldali számítások, tapasztalatok és vizsgálódásokból levonatott.

Nem biztosítják ennél fogva az életet váratlan vagy korai halál ellen, minek következménye az volna, hogy a társaság minden kötelezettség alól fölszabadul, ha a biztosított épen a középkort eléri; hanem a biztosítás a halálesetre — tekintet nélkül a mily módni elhalálozásra — köttetik. A haláleset tényleges beállta az életbiztosítási ügyleteknél nem lényeges, mit azon körülmény is bizonyít, hogy a biztosítási díj megállapításánál bizonyos kort halálozási időnek lehet alapul venni; a halál tehát nem vétetik casusnak, az nem azonos egy fenyegető risicóval, hanem kiszámítható quantitást képez.

Mily kár származnék is sajátképen a halál által, és mily mód léteznek azon kárt helyre ütni? Azt mondják, hogy a halál baleset, mert anyagi érdekek megsemmisülését vonja maga után. De ki a károsult? Talán a biztosított? Ezt kellene ugyan hinnünk, mivel egyedül az ő élete van biztosítva; ánde a halál őt kiragadta azon sphærából, melyben még kártérítésről szó lehet. Vagy talán azon hátrányról van-e szó, melyet azok szenvednek, kik az elhalt után virtualis joggal bírnak? De ily értelemben véve minden életbiztosítás in favorem tertii kötött szerződés volna, melynek objectuma, vagyis a biztosított érdek annyiszor változnék, a hányszor a jogutódok személyében változás állana be; a szerződés tehát csak akkor bírna kézzelfogható objectummal, ha a szerződést létesítő fél szükség-örökösöket hagyyna hátra, kiknek szükséges eltartást nyújtani köteles volna.

Az evi biztosítási díj nem pretium periculi, melyet a biz-

tosító bizonyos idő múlva nyert. Már elejétől fogva kötelezi magát a biztosító a biztosított összeget előbb-utóbb fizetni, magát pedig egy passivummal terheli, melynek fődőzéseül legalább a díj egy részét visszatartani köteles.

Kitünteti végre HINRICHS az élet- és kárbiztosítási különbséget azon hasonlatosságból, mely a kár és a határozott időre vett biztosítás között fenforog. Ez utóbbinál ugyanis a társulat azon chance-al bír az egész díjt a biztosítási idő lefolytával elnyerhetni. Így HINRICHS.

LEVEILLÉ a párisi jogfacultás tanára egy a *Caisse générale des familles* által inaugurált, és az életbiztosításnak sorsuzással való egyesítését célzó combinatióra adott véleményében szintén tiltakozik azon fölfogás ellen, mintha az életbiztosítás tulajdonképeni biztosítás volna, mert a valóságos biztosításnál a társulat kötelezettsége föltételes, lehet, hogy a kötelezettség beáll, de lehet, hogy nem áll be, a szerint t. i., a mint a szembe vett esemény bekövetkezik, vagy nem. Az életbiztosításnál a társaság obligatiója csak időkérdés; állagában bizonyos, csakis esedékességének idejére nézve bizonytalan. Azt lehetne talán ellenvetni, hogy az életbiztosításnál szemügyre vett esemény nem a halál beállta abszolút értelemben, hanem csakis az időelőtti halál — és miután ez bizonytalan, tehát ez képezi a föltetet is. Ezen nézet azonban téves, mert csak nem lehet mondani, hogy ha ezen föltét nem valósul, vagyis ha a halál később következik be, a társulat kötelezettsége megszűnik.

A valódi biztosításnak föltételesnek kell lenni, s onnet ismerhető föl, hogy kártérítési szerződést képez; első követelménye bizonyos kár beállta és az, hogy haszonnyerésre alkalmat ne szolgálthasson.

Mindezen követelmények hiányoznak az életbiztosításnál. Mindenki biztosíthatja életét tetszése szerint bármily nagy összegre. Tegyük föl, hogy valaki munkaképtelen állapotban, aggkorában elhalna, úgy bizonyára halála nem volna az örökösökre nézve veszteség a szó materialis értelmében; mégis az örökösök százezreket rakhatnak zsebre a biztosítás folytán, — lehetne-e ily esetben tehát az életbiztosítást kártérítésnek tekinteni? ha pedig az életbiztosítás nem mindig és nem obligatoricus módon biztosítás, úgy biztosításnak egyáltalán nem tekinthető.

Mi tehát mindezek után LEVEILLÉ szerint az életbiztosítás? Nem egyéb, mint a *mutuum* egy válfaja; a biztosított tőke az egyik félre nevezve egy visszaadott tőkeösszeget (a biztosítási díjakat), a másokra nevezve pedig beváltási díjat képez. A biztosító társaságok, mondja LEVEILLÉ némi satyrával, melyek azt hittek, hogy valóságos biztosítási ügyleteket kötöttek, akaratlanul kölesönöket eszközöltek «comme une personnage de Molière faisait de la prose sans le savoir». LEVEILLÉ eszméje Németországban is kifejezőre talált THÖL-ben (*Handelsr.* I. 2. 441. s k. l.), a ki az életbiztosítást az aleutoricus kölesönszerződések közé sorolja. Szerinte ugyanis az életbiztosítás következő tartalmú szerződést képez: megállapíttatik, hogy bizonyos személy (a szerződő fel vagy egy harmadik) élettartama alatt évenként vagy más időszakokban egy bizonyos pénzösszeg (biztosítási díj) fizettségék, és annak halála után bizonyos nagyobb pénzösszeg (biztosítási tőke) visszafizettségék.

Ezen szerződés nem biztosítási szerződés, habár az ezen szerződésnél előforduló kitételek, mint *biztosítás*, *biztosított*, *biztosító* stb. az életben való alkalmazásuknál fogva megtartandók. A halál itt nem jöhet szóba mint fenyegető tény.

Sokkal szellemdusabb EUGEN REBOUL a *Moniteur des Assurances* megalapítójának theoriája (*l. Mon. d. Assur.* I. k. 78. l.). Szerinte a javak kétféle tönkrejutásnak vannak alávetve; természetbeli- és esetlegesnek.

A természetes megsemmisülés, legyen az többé-kevésbbé rohamos, azon eljárás által, melyet amortisatióknak szoktak nevezni, orvosolható; ellenben az esetlegesen beálló tönkrejutás ellen csak biztosítás által lehet magát biztosítani. Az életbiztosítást egészen véve a közönséges biztosítással összehasonlítani nem lehet, mert az oly biztosításból, mely a véletlen elleni garantiára szolgál — és egy amortisatióból, melynek eredménye tőkeképzésben rejlik, van összeállítva. Ha az amortisatióra eső annuitáshoz hozzáadjuk a sajátképeni biztosítási díjat, akkor eredményként az egész biztosítási díjat nyerjük.

COURCY az életbiztosítás összetett természetét illetőleg REBOUL-hoz esatlakozik (*l. Monit. d. Assur.* I. k. 109. l.) és COUTEAUX (*Du bénéfice de l'assurance sur la vie*) is ide sorozható.

Az életbiztosítási szerződés és a biztosítási díj összetett volta Németországban is hírneves képviselőkre talált MALSZ és PRUDÖHL személyében: MALSZ (1. *Betrachtungen* 24. s k. 1. és *Zeitschrift für Versicherungsr.* II. k. 225. s k. 1.) szerint a veszély, mely az életbiztosításnál fennforog, abban áll, hogy a biztosított előbb elhalhat azon időpontnál, melynek elérése számtanilag a valószínű élettartamnak megfelel, ily esetben tehát nem volna képes azon tőkét összegyűjteni, melyet, ha ezen kort elérendette, takarékoskodás által összegyűjtethetett volna. Ezen veszély ellen biztosítja magát az illető és csak ezen veszélyt vállalja át a biztosító; a tőke összegyűjtéséről azonban magának kell gondoskodni.

Veszély és kár fogalma itt egészen más jelentőséggel bír, mint a kárbiztosításnál, mert ha lehetne is azt mondani, hogy egy ember halála pénzbeli kárt okoz, még akkor sem lehetne ezen kárt nagyságára nézve kitudni. Ezen nézpont különben is a gyakorlati életbiztosításnál egészen idegenszerű, mivel nemcsak, hogy az ily kárkiszámítás meg sem kísérik, hanem számos biztosítás oly egyénekre eszközöltetik, kiknek halála vagy minden vagyoni hátrány nélkül áll be a családra nézve, vagy kiknek biztosítási összege semmi viszonyban sem áll ezen hátrányhoz.

Az életbiztosítás nem egyéb összetett szerződésnél, es pedig félig takarékpénztári szerződés, félig biztosítás. Tartalma a következő: a biztosító kötelezi magát a biztosított évi járulékait kamatokra elhelyezni és kezelni; ő bizonyos kamatot és kamatok kamatját garantíroz és azonkívül, az évi járulékokkal együtt évenként fizetendő biztosítási díjért kezeskedik az iránt, hogy a biztosított elég soká fog élni arra nézve, hogy évi járulékaival a kívánt tőkeösszeg összegyűjtessék. Az évi díjak tehát tényleg csak részben valódi díjak, részben azonban tőkebefektetések, melyeknek kezelője a biztosító.

A szerződésnek az az intentiója, hogy a biztosított évi tőkebetétei, azok kamatai és kamatok kamatai által azon tőkeösszeget gyűjtse össze, mely a biztosított halálakor kifizetésre kerül. A veszély, melyről szó van, e szerint abban áll, hogy a befizetések korai halál által felbeszakaszthatnának; csak ez esetben tehát esedékes a biztosító biztosítási jogbeli

teljesítménye; csak ez esetben állott be a féltett esemény, a *sinistrum*; és a kár, mely így beáll, hogy t. i. a biztosított tőke még összegyűjtve nincs, a biztosító által sajátjából pótlendő. Ha ellenben a tényleges halálozási idő a matematikaival összeeszik, akkor a biztosított önönmaga gyűjtötte össze a biztosított tőkét; a társulat pedig oly veszélyt vállalt át, mely be nem állott, t. i. az idő előtti halál veszélyét. Ezen átvállalt veszélyért az évi járulékok azon része által lett a biztosító honorálva, melyet *Malsz* a szó szorosabb értelmében vett biztosítási díjnak nevez, egvebekben a társulat a biztosítottnak csak azon szolgáltatásokat tette, melyet egy takarékpénztár eszközölni szokott, t. i. a betevő betéteit felelőssége mellett kezelte. Ha a biztosított a szám szerinti életkort túléli, úgy a társaság, miután a biztosított az évi járulékokat haláláig folytonosan befizetni tartozik, ezen egyes biztosításnál nyereségre tesz szert, s ily nyereségek folytán képes a társulat a veszteségeket viselni és a végeredményben fizetési nyereségre is szert tenni.

A praxisban persze máskép eszközöltetik a számítás; ugyanis nem szoktak minden egyes biztosított részére külön számlát vezetni, hanem a számlák az összes biztosítottakra állítatnak össze. A halálozási táblázatok pl. kimutatják, hogy egy 40 éves egvén közép-élettartama még 27 évre rug, de ezt csak úgy eredményezik, hogy kimutatják, miszerint 100 negyven éves közül x a 41-ik, $x+a$ a 42-ik, $x+b$ a 43-ik évben elhal s így tovább a 90 évig, melyben ezen életkorbeli egyének közül az utolsó is elhal. E szerint a számítás úgy állítatik föl, hogy az összes évi szorosabb értelmű díjak ezen korbéli összes haláleseteket fedezni tartoznak, és a díjak tőkealkotó része (a díjtartalék) az egyes biztosítási kötvényre való tekintet nélkül, a jövő évekre vonatkozó kötelezettségek æquivalensét képezi. Az eredmény azonban egy és ugyanaz, mert ha minden egyes biztosítás nyeresége és vesztesége egy külön nyereségi és veszteségi contóra átvitctnék, úgy a végleges saldo ugyanazon eredményre vezetne, mint a praxisban divatos számítás.

A biztosítási díjak kettős természetéből magyarázható az életbiztosítás sajátlagosságát képező s csak annál előforduló díjtartalék, mely a közönséges nyereségi tartaléktól függetlenül képeztetik. Minden más biztosításnál azon fölösleg, melylyel

az évi díjak a bekövetkezett károkat fölülmulják, valóságos nyereségnek vétetik és csak óvatosságból képeztetik ezen fölöslegnek egy részéből a nyereségi tartalék; ellenben az életbiztosításnál a díj tőkeképző része, takaréketétekhez hasonlóan, kamatozás mellett helyezendő el, azok a biztosító tartozását képezik; az évi járulékok csak azon másik része, mely valóságos biztosítási díjat képez, az elhaltra eső tartalékkal fordítható az esedekes kötvényre és csak a fenmaradó fölösleg tekinthető a társulat nyereségének.

A díjak kamatozó befektetésre szánt részei képezik az úgynevezett díjtartalékokat. Ezen alapszik az életbiztosítási kötvények úgynevezett matematikai visszavásárlási vagy előlegezési értéke, míg más biztosításoknál ezen érték azért nem szerepelhet, mert legtöbb esetben a föltett esemény be nem állván, a biztosító fizetési kötelezettségének nincs helye. A díjtartalék sajátképen nem a biztosítóé, hanem a biztosított tulajdonát kepezi, amint hogy a bilanzokban a társaságok passiv tételei közt is előfordulnak; azok a biztosító által semmi szín alatt sem vétethetnek igénybe és azonnal kiegészítendőek, mihelyt azokat veszteség éri.

Soká időztünk MALSZ tanánál, mert őt az előadott neze-tek legmelegebb szószólójának tekintjük és mert Németországban, de nálunk is sokan zászlójához szegődtek. Lesz alkalmunk később egyebek között ezen nézet téves voltát egyáltalán, különösen pedig annak alkalmazhatlanságát a magyar törvény szempontjából kimutatni.

PREDÖHL MALSZ nyomdokain halad, mégis kiemeli, hogy MALSZ-nak azon nézete, miszerint a díjtartalék a főnnálló szerződési viszony alatt, vagy épen már a számtani közép-élet-tartam elérésénél a biztosítási összegre fölrug, mindenkben téves. MALSZ-nak ezen téves nézete oly szembeötlő, hogy polemia tárgyát sem képezheti. PREDÖHL továbbá az életbiztosítás kettős természetéből könnyen megfejthetőnek tartja, hogy itt miért nem lehet szó kettős- és túlbiztosításról. A takarékoskodási vállalatnál kiki tetszése szerint részesülhet. Itt kettős biztosításról csak akkor lehetne szó, ha a biztosított magának, a szorosabb értelmű biztosítási teljesítményt, vagyis a díjtartaléknak esetleges kiegészítését az egész biztosítási összegre.

meg egy másik biztosító által ígértetné magának. Ha azonban egy másik biztosítóval ugyanazon módon szerződik mint az elsővel, akkor egy új takarékpénztári szerződést köt, és hogy itt is magának, függetlenül élettartamától bizonyos eredményt biztosítson, ezzel egy újabb biztosítási szerződést is köt, mely két szerződés együttvéve egy újabb életbiztosítási szerződést kepez. A biztosítási jog azon tétele: «Ohne Interesse keine Versicherung» az életbiztosításnál is helyt foglal, csakhogy itt nem szükséges, mint a kárbiztosításnál a szerződési viszony további fennállásához az eredeti érdek fenmaradása, mivel az életbiztosításban rejlő takarékpénztári szerződés által önálló érdek állapíttatik meg és ez okozza, hogy a hitelező biztosítása, ki fizetéseképtelen adósának életére bizonyos összeget biztosított, az esetre meg nem szűnik, ha az adós később mégis fizet.

SÉNÉS az életbiztosításra vonatkozó theoriájában (*Monit. des Assur.* IV. k. 272. l.) azon eredményhez jut, hogy az életbiztosítási szerződés két egymás mellé állított szerződést tartalmaz, melyek egymással szorosán egybekötvék; ugyanis egy kölcsön-szerződés kamatok kamatjával és egy biztosítási szerződés, vagy jobban mondva, az életbiztosítási szerződés úgy jelenkezik, mint egy egyszeri vagy koronkint ismétlődő kamatok kamatjára elhelyezett betét, és mint egy pótlék ezen betéthez, melynek alapja abban keresendő, hogy a biztosítót kármentesíteni kell azon kockázatért, mely őt érheti, ha a financiaális operáció, a biztosított halála által azon idő előtt szakíttatnék félbe, mely alatt a visszafizetendő tőke a betétek és a tőkésített kamatok hatalmánál fogva önönmagától képződhetett volna.

És valóban — kiált föl SÉNÉS — valamely összegnek egy harmadik kezehez azon rendeltetéssel történendő elhelyezése, hogy ezen összeget kamatok kamatjaival gyümölcsözővé tegye, nem más mint kamatok kamatja melletti kölcsön, nem pedig amortisationalis ügylet, mert az amortisationnak tárgya — mi helyt az kamatok tőkésítése útján vétetik foganatba — csak valamely adósság törlesztése, kiegyenlítése lehet, holott a pénz-elhelyezés mint tőkeképzés jelenkezik. A biztosított összeg nem más, mint az elhelyezett összeg jövőbeli természetes gyümölcse. Az évenkénti biztosítási díjakra vonatkozó szerződés

nem más mint egy kölcsönigéret, mely folyton, azaz évről-évre valóságos kölcsönné átalakul.

M. P. HERBAULT (*Traité des assurances sur la vie No 54*) SENÉS nézetéhez közeledik, csakhogy a biztosítási szerződést tartja a fő, az elhelyezési szerződést a másodrendű szerződésnek. A szerződés keletkezési alapja a biztosítás, a biztosított első sorban biztosítva akar lenni az iránt, hogy a kérdéses élet megszűnése esetén a biztosított összeget megkapta. HERBAULT a díjtartalék növekedésére nézve ugyanazon tévnevetben van mint MALSZ, valamint ő is MALSZ szerint a veszélyt, mely ellen a biztosítás vétetik, abban látja, hogy a biztosított a matematikai közép-élettartam beállta előtt halhat meg.

ADOLFO SACERDOTI paduai jogtanár szerint (*Il constatto d'assicurazione* II. k. II. r.) azt tartja, hogy az uralkodó nézet az életbiztosításban vegyes szerződést lát; egy kölcsönt, melynek lejáratí ideje határozatlan, és e mellett egy aleatorikus megállapodás; szerinte az életbiztosítás egy oly szerződés, melyből kártérítési követelést bizonyos körülmények közt leszármaztatni lehet. SACERDOTI összes deductióit követve, azon eredményhez jutunk, hogy az életbiztosításban egy sui generis-féle biztosítási szerződést lát.

Az angol jogtudós BUNYON *The life assurance* című értekezésének 3-ik, 5-ik és 12-ik számában III. György többször említett 1774-iki statutumából kiindulva azon eredményhez jut, hogy az életbiztosításnál szintén szükséges az érdek fenforgása; ezen érdek azonban, habár fenforgásának időpontjára nézve a szerződéskötés idejét elégségesnek tartja, csak pénzbeli lehet; a család és a szeretet kötelekeit elégtelennek tartja, mégis kivételnek helyt enged a nőnek férje életére való biztosításánál, ellenben a férjnek a neje életére nézve biztosítható érdeket nem tulajdonít; föltűnő azonban, hogy BUNYON a pénzbeli érdek követelményének daczára az életbiztosítást kártalanítási szerződésnek nem tekinti.

B. PARKE a biztosítási szerződésben oly egyezményt lát, melynek tárgyát bizonyos pénzösszegnek halál esetére eszközlendő kifizetése képezi, melynek tehát ennélfogva egy élet-hossziglan meghatározott annuitás elhelyezése a célja. Ezen annuitás magassága kezdetben a valószínű élettartam alapján

határozatát meg és egyszer mindenkorra változatlanul megmarad.

Ezen szerződés korántsem hasonlít kártalanítási szerződéshez, mert biztosítási kötvények azoknak birlalói által mindig permanens tőkeelhelyezésnek fognak tekintetni, a biztosító társulatok pedig a biztosított összegeket, tekintet nélkül arra, vajon érdek fenforog-e vagy nem, ki fogják fizetni.

Az amerikai jogtudós BLISS *On life assurance* című munkájában, szintén nem tartja az életbiztosítást kártalanítási szerződésnek, mégis az érdek követelményéhez ragaszkodik; ezen érdek természete iránt azonban, mint mondja, az angol és az amerikai törvényekben lényeges különbség mutatkozik, a mennyiben az amerikai törvény ezen követelmény tekintetében sokkal enyhébb mint az angol, úgy hogy az amerikai judicatura számos esetben a biztosítható érdeket látja fenforogni ott, hol az angol bíróságok a biztosítást érdek hiányánál fogva semmisnek mondják.

A massachussetti törvényszék azt tartja, hogy az érdek kérdése azon kérdések közé tartozik, melyekre nézve eddig kielégítő válasz nem lett adva, és ezen törvényszék elnöke egy konkrét esetben azon nézetnek adott kifejezést, hogy nehéz volna ezen érdek természete és értéke iránt általános törvényt alkotni; itt legfelebb csak az méltatlható és az képezi a kérdés lényegét, vajon a szerződés az emberi életre célzó fogadásnak jelenkezik-e vagy nem.

Mindebből tehát kitűnik, hogy úgy az angol, mint az amerikai jogtudós az életbiztosítást kártalanítási szerződésnek nem tekintik, mégis a biztosítható érdek követelményeihez ragaszkodnak, ezen érdek természete iránt azonban egyáltalán nincsenek magokkal tisztában.

Az itt felsorolt írók ellenében MONTLUC, LUCIEN BLIN, COUREY, TROPLONG, DALOZZ, STAUDINGER, GOLDSCHMID, LICHTENFELS, FICK, KOHN, BLEXTON, MARSHALL, CHARLES ELLIS, KIST és még számos más nevezetes író az életbiztosítást valóságos egységes biztosításnak tartják.

Az itt regisztrált nézetek ellenharczában iparkodni fognak saját nézeteinket is röviden előadni, előre is kijelentvén, hogy mi az életbiztosítást természeténél fogva sajátképi biztosításnak

nem más mint egy kölcsönigéret, mely folyton, azaz évről-évre valóságos kölcsönné átalakul.

M. P. HERBAULT (*Traité des assurances sur la vie No 54*) SÉNÉS nézetéhez közeledik, csakhogy a biztosítási szerződést tartja a fő, az elhelyezési szerződést a másodrendű szerződésnek. A szerződés keletkezési alapja a biztosítás, a biztosított első sorban biztosítva akar lenni az iránt, hogy a kérdéses élet megszűnése esetén a biztosított összeget megkapta. HERBAULT a díjtartalék növekedésére nézve ugyanazon tévnezetben van mint MALSZ, valamint ő is MALSZ szerint a veszélyt, mely ellen a biztosítás vétetik, abban látja, hogy a biztosított a matematikai közép-élettartam beállta előtt halhat meg.

ADOLFO SACERDOTI paduai jogtanár szerint (*Il constatto d'assicurazione* II. k. II. r.) azt tartja, hogy az uralkodó nézet az életbiztosításban vegyes szerződést lát; egy kölcsönt, melynek lejáratí ideje határozatlan, és e mellett egy aleatorikus megállapodás; szerinte az életbiztosítás egy oly szerződés, melyből kártérítési követelést bizonyos körülmények közt leszármaztatni lehet. SACERDOTI összes deductióit követve, azon eredményhez jutunk, hogy az életbiztosításban egy sui generis-féle biztosítási szerződést lát.

Az angol jogtudós BUNYON *The life assurance* című értekezésének 3-ik, 5-ik és 12-ik számában III. György többször említett 1774-iki statutumából kiindulva azon eredményhez jut, hogy az életbiztosításnál szintén szükséges az érdek fenforgása; ezen érdek azonban, habár fenforgásának időpontjára nézve a szerződéskötés idejét elégségesnek tartja, csak pénzbeli lehet; a család és a szeretet kötelekeit elégtelennek tartja, mégis kivételnek helyt enged a nőnek férje életére való biztosításánál, ellenben a férjnek a neje életére nézve biztosítható érdeket nem tulajdonít; föltűnő azonban, hogy BUNYON a pénzbeli érdek követelményének daczára az életbiztosítást kártalanítási szerződésnek nem tekinti.

B. PARKE a biztosítási szerződésben oly egyezményt lát, melynek tárgyát bizonyos pénzösszegnek halál esetére eszköz-lendő kifizetése képezi, melynek tehát ennélfogva egy élet-hossziglan meghatározott annuitás elhelyezése a czélja. Ezen annuitás magassága kezdetben a valószínű élettartam alapján

határoztatik meg és egyszer mindenkorra változatlanul megmarad.

Ezen szerződés korántsem hasonlít kártalanítási szerződéshez, mert biztosítási kötvények azoknak birlalói által mindig permanens tökeelhelyezésnek fognak tekintetni, a biztosító társulatok pedig a biztosított összegeket, tekintet nélkül arra, vajon érdek fenforog-e vagy nem, ki fogják fizetni.

Az amerikai jogtudós BLISS *On life assurance* című munkájában, szintén nem tartja az életbiztosítást kártalanítási szerződésnek, mégis az érdek követelményéhez ragaszkodik; ezen érdek természete iránt azonban, mint mondja, az angol és az amerikai törvényekben lényeges különbség mutatkozik, a mennyiben az amerikai törvény ezen követelmény tekintetében sokkal enyhébb mint az angol, úgy hogy az amerikai judicatura számos esetben a biztosítható érdeket látja fenforogni ott, hol az angol bíróságok a biztosítást érdek hiányánál fogva semmisnek mondják.

A massachussetti törvényszék azt tartja, hogy az érdek kérdése azon kérdések közé tartozik, melyekre nézve eddig kielégítő válasz nem lett adva, és ezen törvényszék elnöke egy konkrét esetben azon nézetnek adott kifejezést, hogy nehéz volna ezen érdek természete és értéke iránt általános törvényt alkotni; itt legfelebb csak az méltatható és az képezi a kérdés lényegét, vajon a szerződés az emberi életre célzó fogadásnak jelenkezik-e vagy nem.

Mindebből tehát kitünik, hogy úgy az angol, mint az amerikai jogtudós az életbiztosítást kártalanítási szerződésnek nem tekintik, mégis a biztosítható érdek követelményeihez ragaszkodnak, ezen érdek természete iránt azonban egyáltalán nincsenek magokkal tisztában.

Az itt felsorolt írók ellenében MONTLUC, LUCIEN BLIN, COUREY, TROPLONG, DALOZZ, STAUDINGER, GOLDSCHMID, LICHTENFELS, FICK, KOHN, BLEXTON, MARSHALL, CHARLES ELLIS, KIST és még számos más nevezetes író az életbiztosítást valóságos egységes biztosításnak tartják.

Az itt registrált nézetek ellenharczában iparkodni fogunk saját nézeteinket is röviden előadni, előre is kijelentvén, hogy mi az életbiztosítást természeténél fogva sajátképi biztosításnak

tekintjük, mely a többi biztosításoktól némi modificatiókat föltüntet ugyan, de azért a biztosítások családjából ki nem tagadható. E szerződés egészen és egységileg biztosítási szerződés, a díjak egységes biztosítási díjak, a díjtartalék nem képezi a biztosított tulajdonát; a veszély, kár és erdek fogalma itt is helyt foglal.

EUGÉN REBOUL az életbiztosításról tartott előadása kezdetén hallgatóságát arra figyelmeztette, hogy fölfedezési útra vezeti őket, és valóban, ha az életbiztosítási szerződést lelkiismeretesen akarjuk analysálni, akkor útunk egy erdőre, telve számokkal, akad, melynek megismerkedésével kevés jogász foglalkozott. A biztosítás nem egyéb, mint a veszélynek fölosztása nagyobb tömegek közt. Többség nélkül biztosítás nem létezik. Az egyszeri díj, az élethosszig, és a csak bizonyos időre fizetendő díjak mindannyian bizonyos korbelti elők számából, a biztosítók által teljesítendő fizetések leszámított tőkeértékéből, minden korcsoportnál előforduló halálesetek sokasága alapján vannak leszámaztatva. A biztosító tekintete folyton a halálozási táblán függ, mint a tengeri hajóse az iránytűn, a világító tornyon. Ha ezen táblázat (30. és 31. l.) számhalmazát decomponálná, a nélkül, hogy azon előzmények, melyeknek eredményeként jelenkeznek, számba venne, vagy ha TROP LONG-gal azt mondanók, hogy a jogásznak nincs szüksége a véletlen által annyiszor meghazudtolt valószínűségi táblázatba behatolni, akkor úgy járnánk mint a földmérő, ki a kerülek természetét fölött itélni akarna a nélkül, hogy annak gyüpontját ismerné; ez annyit tenne, mint az okozatról az ok ismerete nélkül itélni.

Ha pl. a 17 angol társaság halandósági táblázatát szemügyre vesszünk, és a kamatokat 4 száztól számítjuk, és azt kerdezzük, mily módon lehet pl. az évi vagy élethosszig tartó nettodíjt egy 55 éves embernek halálra vett 100 francra szóló biztosításánál kitudni, idevonatkozólag egy ADAN-nál (*Étude sur la nat. du contrat d'assur. sur la vie* 32. és 33. l.) előforduló, és itt bemutatott (l. 30. és 31. l.) táblázaton a következő kimutatókra akadunk: 1. az emberi kor fokozataira az 55 évtől a 99 évig, mely az emberi élet legvégső határának tekintetik, 2. az 55 évi életkortól fogva minden évkorban létező élők számára,

3. a minden évben előforduló halálozások számára, 4. 100 francnak 1—45 esztendőre 4%-kal leszámított értékére, 5. mind-ezen értékeknek minden életkorban előforduló halálozásokkal való sokszorozásának eredményére.

Föltéve, hogy az 55 évi életkorban 63.469 egyén köt biztosítást, akkor a biztosító arra számíthat, hogy az első évben 1375 haláleset, a másodikban 1436, a harmadikban 1497, a negyedikben 1561 stb. fog beállni; ha továbbá 100 francnak 1. 2. 3. 4. 5. stb. évre rugó 4%-kal számított értékét a szám-szerű évi halálozásokkal egészen a 99 évig sokszorozza, akkor eredményként az összes fizetések értékét fogja nyerni, vagyis 3,422,984-78 francot, ha már most ezen összeget elosztjuk az összes 55-ik évben élők, vagyis 63.469-el, akkor eredményként az élők mindegyike által fizetendő egyszeri díjt azaz 53-93 francot fogunk nyerni; ezen eredmény képezi a *középdíjt*, mely-lyel minden tag az évenként kifizetendő összegek effectiv érté-kéhez, melyek minden korcsoportban esedékessé válnak, hozzá-járulni tartozik. Ugyanezen számítás alapján fogjuk nyerni azon egyszeri díjt, melyet valaki fizetni tartozik, hogy élethosz-szig évenként fizetendő 100 francot biztosítson. Ezen díj 1098 francot fog kitenni. Ha már most nem az egyszeri, hanem ha-lál esetére az évenként, és az életfogytig fizetendő díjt keres-sük, azt úgy nyerjük, hogy azt mondjuk, hogy a halálesetre való egyszeri biztosítási díj az 55. évi korban úgy viszonylik az élethosszára terjedő járadék egyszeri díjához, ugyanazon élet-korban, és annuitással fölemelve, mint $x : 100$. Ha már most az egyszeri biztosítási díjt, vagyis az 53-93 francot sokszoroz-zuk az évi 100 francnyi járadékkal, és az eredményt elosztjuk az élet hosszára vett járadék egyszeri díjával 1098 francal, na-gyobbítva egy annuitással, (mert a halálesetre való évi díj elő-legesen fizetetik), akkor a halálesetre való biztosítás évekint fizetendő díját nyerjük, mely $\frac{53 \cdot 93 \times 100}{100 + 1098}$ 4-50 francot tesz ki.

Ezen díj két egyszeri középdíjnak eredménye, tehát maga is középdíj, úgy hogy HARTNER-rel mondhatjuk «der Kalkül der Nettoprämie beruht auf einem einfachen Mittelkalkül» (*Das Wesen u. die Berechnung der Lebensversicherung.*)

Ha a fönti eljárás szemmel tartása mellett a bizonyos időre

I Ages	II Nombre de Vivants	III			IV Prime annuelle et viagère constante	V Prime d'assurance temporaire d'un an.	VI Différence en plus ou en moins des col. (4) et (5)
		A Nombre des décès an- nuels	B Valeur escomptée de 100 fr. à 4%	C Produit des colonnes A et B			
55	63469	1375	×96.15	132,206.25	4.5026	2.0831	+ 2.4195
56	62094	1436	92.46	132,772.56	4.5026	2.2237	+ 2.2789
57	60658	1497	88.90	133,083.30	4.5026	2.3730	+ 2.1296
58	59161	1561	85.48	133,434.28	4.5026	2.5371	+ 1.9655
59	57600	1627	82.19	133,723.13	4.5026	2.7160	+ 1.7866
60	55973	1698	79.03	134,192.94	4.5026	2.9169	+ 1.5857
61	54275	1770	75.99	134,502.30	4.5026	3.1358	+ 1.3668
62	52505	1844	73.07	134,741.08	4.5026	3.3770	+ 1.1256
63	50661	1917	70.26	134,688.42	4.5026	3.6384	+ 0.8642
64	48744	1990	67.56	134,444.40	4.5026	3.9255	+ 0.5771
65	46754	2061	64.96	133,882.56	4.5026	4.2386	+ 0.2640
66	44693	2128	62.46	132,914.88	4.5026	4.5782	+ 0.0756
67	42565	2191	60.06	131,591.46	4.5026	4.9494	- 0.4468
68	40374	2246	57.75	129,706.50	4.5026	5.3490	- 0.8464
69	38128	2291	55.53	127,219.23	4.5026	5.7776	- 1.2750
70	35837	2327	53.39	124,238.53	4.5026	6.2436	- 1.7410
71	33510	2351	51.34	120,700.34	4.5026	6.7460	- 2.2434
72	31159	2362	49.36	116,588.32	4.5026	7.2889	- 2.7863
73	28797	2358	47.46	111,910.68	4.5026	7.8734	- 3.3708
74	26439	2339	45.64	106,751.96	4.5026	8.5065	- 4.0039
75	24100	2303	43.88	101,055.64	4.5026	9.1885	- 4.6859
76	21797	2249	42.20	94,907.80	4.5026	9.9211	- 5.4185
77	19548	2179	40.57	88,402.03	4.5026	10.7182	- 6.2156
78	17369	2092	39.01	81,608.92	4.5026	11.5812	- 7.0786
79	15277	1987	37.51	74,532.37	4.5026	12.5066	- 8.0040
80	13290	1866	36.07	67,306.62	4.5026	13.5006	- 8.9980
81	11424	1730	34.68	59,996.40	4.5026	14.5611	- 10.0385
82	9694	1582	33.35	52,759.70	4.5026	15.6917	- 11.1891
83	8112	1427	32.07	45,763.89	4.5026	16.9146	- 12.4120
84	6685	1268	30.83	39,092.44	4.5026	18.2383	- 13.7357
85	5417	1111	29.65	32,941.15	4.5026	19.7335	- 15.2309
86	4306	958	28.51	27,312.58	4.5026	21.3963	- 16.8937
87	3348	811	27.41	22,229.51	4.5026	23.2918	- 18.7892
88	2537	673	26.36	17,740.28	4.5026	25.5071	- 21.0045
89	1864	545	25.34	13,810.30	4.5026	28.1137	- 23.6111
90	1319	427	24.37	10,405.99	4.5026	31.1279	- 26.6253
91	892	322	23.43	7,544.46	4.5026	34.7103	- 30.2077
92	570	231	22.53	5,204.43	4.5026	38.9676	- 34.4050
93	339	155	21.66	3,357.30	4.5026	43.9642	- 39.4616
94	184	95	20.83	1,978.85	4.5026	49.6446	- 45.1420
95	89	52	20.03	1,041.56	4.5026	56.1798	- 51.6772
96	37	24	19.26	462.24	4.5026	62.3701	- 57.8675
97	13	9	18.52	166.68	4.5026	66.5680	- 62.0054
98	4	3	17.80	53.40	4.5026	72.1154	- 67.6128
99	1	1	17.12	17.12	4.5026	96.1538	- 91.6512
			Total	3,422,984.78			

VII	VIII	IX	X	XI	XII
Report de la colonne (11)	Produit des colonnes (2) et (6)	Total ou dif- férence des colonnes (7) et (8)	Intér. ann. à 4% sur colonne (9)	Total des colonnes (9) et (10)	Réserved pour 100 fr. de capital
—	153,563	—	6,143	159,706	257
159,706	+ 141,506	301,212	12,048	313,260	517
313,260	+ 129,177	442,437	17,697	460,134	778
460,134	+ 116,281	576,415	23,057	599,472	1041
599,472	+ 102,908	702,380	28,095	730,475	1305
730,475	+ 88,756	819,231	32,769	852,000	1570
852,000	+ 74,183	926,183	37,047	963,230	1835
963,230	+ 59,100	1,022,330	40,893	1,063,223	2099
1,063,223	+ 43,781	1,107,004	44,280	1,151,284	2362
1,151,284	+ 28,130	1,179,414	47,177	1,226,591	2623
1,226,591	+ 12,343	1,238,934	49,557	1,288,491	2883
1,288,491	— 3,379	1,285,112	51,404	1,336,516	3140
1,336,516	— 19,018	1,317,498	52,700	1,370,198	3394
1,370,198	— 34,173	1,336,025	53,441	1,389,466	3644
1,389,466	— 48,613	1,340,853	53,634	1,394,487	3891
1,394,487	— 62,392	1,332,095	53,284	1,385,379	4134
1,385,379	— 75,176	1,310,203	52,408	1,362,611	4373
1,362,611	— 86,818	1,275,793	51,032	1,326,825	4607
1,326,825	— 97,069	1,229,756	49,190	1,278,946	4837
1,278,946	— 105,859	1,173,087	46,923	1,220,010	5062
1,220,010	— 112,930	1,107,080	44,283	1,151,363	5282
1,151,363	— 118,107	1,033,256	41,330	1,074,586	5497
1,074,586	— 121,503	953,083	38,123	991,206	5706
991,206	— 122,948	868,258	34,730	902,988	5910
902,988	— 122,277	780,711	31,228	811,939	6109
811,939	— 119,583	692,356	27,694	720,050	6302
720,050	— 114,908	605,142	24,206	629,348	6591
629,348	— 108,467	520,881	20,835	541,716	6677
541,716	— 100,686	441,030	17,641	458,671	6860
458,671	— 91,823	366,848	14,674	381,522	7043
381,522	— 82,506	299,016	11,960	310,976	7222
310,976	— 72,744	238,232	9,529	247,761	7400
247,761	— 62,906	184,855	7,394	192,249	7578
192,249	— 53,288	1 8,961	5,558	144,519	7753
144,519	— 44,011	100,508	4,020	104,528	7925
104,528	— 35,119	69,409	2,776	72,185	8093
72,185	— 26,945	45,210	1,810	47,050	8255
47,050	— 19,645	27,405	1,096	28,501	8408
28,501	— 13,337	15,124	605	15,729	8550
15,729	— 8,306	7,423	297	7,720	8674
7,720	— 4,599	3,121	125	3,246	8780
3,246	— 2,141	1,105	45	1,150	8846
1,150	— 807	343	14	357	8925
357	— 270	87	4	91	9100
91	— 91	0	—	—	—

vett biztosítás díját korról-korra vizsgáljuk, párhuzamban a halálesetek évi risicójának növekedésével, azt fogjuk tapasztalni, hogy az évről-évre növekedik.

Ha másrészt az élethosszig fizetendő díjt vizsgáljuk, azt fogjuk találni, hogy az mindig egy és ugyanaz marad, és ha ezen folytonosan egyenlő nagyságban megmaradó díjt a csak bizonyos időre fizetendő díjjal párhuzamba helyezzük, azt találjuk, hogy az előbbi az első időben az utóbbinál tetemesen magasabb, később a túlhaladás kisebb, míg nemsokára a bizonyos időre fizetendő évi díj azt túlszámalyja.

Ha továbbá az említett táblázaton folytatjuk vizsgálódásainkat, akkor azt tapasztaljuk, hogy a díjtartalék az egyes biztosításnál, ha azt izolálva tekintjük: folyton, vagyis az 55-dik évtől egészen a 99-ik évig növekedik, holott a díjtartalékot a csoportban tekintve a 70-ik évtől, mely a díjtartalék forrójának tekinthető, apad. De ha figyelemmel kísérjük a csak bizonyos időre kötött biztosítást, melyet abszolút föltételes voltánál fogva, kevés kivétellel, mindenki sajátképi biztosításnak tekint, akkor itt is a díjtartalék képzésére akadunk. Ezen díjtartalékokra, melyet némelyek amortisationalis díjnak, mások kölcsönnek neveznek, tehát úgy az élethosszig, mint a csak bizonyos időre vett biztosításnál akadunk.

Mindebből tehát a legnagyobb evidenciával folyik, hogy az évi és élethosszig tartó biztosítás díja nem egyéb közpénzdíjnál, és hogy azon rész, melyet némelyek kölcsönnek, tökebefektetésnek stb. neveznek, vagy jobban mondva a díjtartalék nem egyéb, mint a közpénzdíj fölöslege az évi kockázat fölött az első biztosítási években; egy fölösleg, mely csakhamar elenyészik, hogy a díjtartalékot egyideig a kamatok kamatja által növekedni engedje, míg ez is elenyészik, majd az élőknek, kik a díjt fizetik, kisebbedése, majd a halálesetek megszűnése folytán.

Ha a díjtartalék kölcsönt, takarékbetétet jelezne, honnet van az, hogy azt a rövid időre vett biztosításnál is feltaláljuk, melyet kevés kivétellel mindenki sajátképi biztosításnak tekint? Miért nem mondja senki, hogy a csak rövid időre vett biztosítás díjtartaléka szintén takarékpénztári betét stb., sőt ha a magyar törvény intézkedését szemügyre vesszük és azt tapasztal-

taljuk, hogy annak 498. §-a a testi épség ellen vett biztosítást is életbiztosításnak tekintti, melyre a díjtartalékra vonatkozó, s a 454. s k. szakaszokban fölvett intézkedések szintén mérvadók, akkor már ez okból is tagadnunk kell a magyar törvény szempontjából, hogy az életbiztosításnál előforduló díjtartalék vagy a biztosítási díj egy része takarekpenztári jelleggel bír. A testi épség elleni biztosításnál mindazon criteriumok előfordulnak, melyek a tiszta kárbiztosítás lényegét képezik, ezt talán MALSZ-on kívül senki tagadásba nem veszi, és valamint tehát senki sem állítja, hogy a kárbiztosításnál a díj más elemmel is volna vegyítve, úgy nem lehet ezt állítani a testi épség ellen vett biztosítás díjánál sem; tekintve pedig, hogy a törvény a halálesetre vett biztosításnál is csak azon szabályokat tartja mérvadónak, melyeket a testi épség elleni biztosításra alkalmaz, már ebből is következik, hogy a magyar törvény szempontjából a halálesetre vett biztosításnál előforduló díjnak és díjtartaléknak nem lehet más természete, mint minővel a testi épség ellen vett biztosítás díjai s az abból képződő díjtartalékok bírnak. Felfogásunk szerint úgy az élethosszigra, mint a csak rövid időre vett biztosítás díjai *középdíj* természetével bírnak, csak hogy az egyik esetben a biztosító a díjakat úgy számítja ki, hogy bizonyos idő alatt csak bizonyos számú halálesetknél fogja a túlélők csoportjait fizetni, míg a másik esetben fel kell tennie, hogy a halálesetek kezdetétől a túlélők csoportjainak teljes megszűnéséig folytonosan fog fizetéseket teljesíteni.

A díjtartalék értéke, melyet szeretnek kölcsönnek, takaréketételnek, amortisatióknak nevezni, nem egyéb, mint a *középdíj* eredménye. Kezdetben magas, később gyenge, az nem egyéb az összes egy évi ideigleni biztosítások középdíjainak eredményénél.

Miután az egy évi ideigleni biztosítási díjak tiszta biztosítási díjnak tekintetnek, annál fogva az élethosszig tartó hasonmértvű biztosítási díjak is, mint az összes egy évi ideigleni biztosítási díjak eredménye sem változtathatták meg természetüket; az élethosszig tartó biztosítási díj, mint egy valóságos biztosítási díj születtje, egészben és mindenben biztosítási díj marad. A biztosítási díj feleslege az első évek koczkázatai fölött

nem egyéb anticipált díjnál a jövőbeli kockázatok fedezésére; a díj ezen részével, mely a jövőbeli kockázat pretiumát képezi, köteles a társulat magát terhelni, ép úgy, mint díjreportként a július 1-én nyert évi díj felével terheli magát, ha a merleget december 31-én készíti. Ugyanezen nézetnek ad kifejezést LICHTENFELS (*Über einige Fragen des Brennversicherungs.* 25. l.), ki a díjtartalékról következőkép nyilatkozik: «Die Gefahr des Sterbens steigt mit dem Alter, je älter daher ein versichertes Leben wird, desto grösser die Gefahr, dass dasselbe vorzeitig erlöschen könnte. Damit daher der Versicherer stets die seinem Risiko entsprechende Leistung erhalte, müsste er jährlich steigende Prämien verlangen. Dies liebt der Verkehr nicht und man hat jährlich gleichbleibende Prämien eingeführt. Natürlich ist nun die jährliche Prämie ein mittlerer Betrag zwischen der anfänglichen niedersten Einzahlung und der am Ende der Versicherung zu zahlenden höchsten Einzahlung. Würde der Versicherer nun im Anfange die ganze Prämie am Schlusse des Jahres als verdient in Einnahme stellen und verzehren, so würde er weitershin geringere Zahlungen erhalten, als seinem Risiko entspricht und Gefahr laufen seine Verbindlichkeiten nicht erfüllen zu können. Deshalb reservirt er den anfänglichen Ueberschuss der Durchschnittsprämie über die wahre Prämie und auf diese Art entsteht die Prämienreserve. Die Prämienreserve ist hier noch nicht die Ansammlung der Spareinlagen des Versicherten, sondern die Summe der für künftige Risicos geleisteten Vorauszahlungen, und dieses Verhältniss ist in dem Rückkaufwerth der Polizzen thatsächlich anerkannt.» Ugyanígy nevezi KOPF a díjtartalékokat «Die Prämienreserve ist nichts anderes, als anticipirte Prämie.» És LANGHEINRICH «Der Betrag der über das bisherige Risiko hinausgezählten Prämienantheile nebst Zinsen und Zinseszinsen». Az előadottakból könnyen magyarázható az életbiztosítási kötvény ugynevezett visszvásárlási, előlegezési értéke. A díjtartalékban a biztosító a jövőbeli kockázatok értékét összegyűjtven, azokra nézve a biztosítottnak kölcsönöket eszközölhet, vagy éppen azokkal a kötvényt visszaválthatja.

Különben a kötvény visszavásárlási értéke a díjtartaléknál nagyobb is lehet, pl. a biztosított élet előrehaladt korá

folytán; ily esetben a biztosító a biztosítási összeg fizetésének lehetőségét oly közelfekvőnek láthatja, hogy czélszerűbbnek tartja a kötvényt nagyobb összegért beváltani, mint a díjtartalék kitesz. A kötvény visszavásárlási értékéből tehát nem igen lehet az életbiztosítás, illetve a biztosítási díjak és a díjtartalék természetére nézve következtetést vonni.

MALSZ, ki az életbiztosítást oly tág értelemben veszi, mint a magyar törvény, semmikép sem bírja magyarázni, mi alapon tulajdoníthat ő a testi épség ellen vett biztosításnál fizetendő díjnak vagy annak egy részének takarékpénztári jelleget, a mint ezt neki PREDÖHL is szemére veti (id. m. 447. l.).

MALSZ továbbá a veszélyt, mely ellen a halálesetre történendő biztosítás vétetik, abban látja, hogy a biztosított a számítászerű középeletkort el nem éri; ebből az következik, hogy a biztosító kötelezettsége megszűnik, ha a biztosított ezen életkort túléli. De egészen téves MALSZ azon nézete, hogy a díjtartalék már a tubelláris középelettartam idejében oly nagy mint a biztosítási összeg.

Minden biztosító társulat tarifája meggyőzhetne volna az ellenkezőről.

Vegyünk pl. egy 40 éves egyént, ki 100 forintra biztosítja magát, és tegyük a kamatlábat $3\frac{1}{2}\%$ -ra; ily egyénre nézve a halálozási táblázatban azt tapasztaljuk, hogy valószínű életkora 26 év, ánde a 66-ik évi életkorban a díjtartaléka az *Anker* szerint 52·53 forint, az *Azienda Assicuratrice* szerint 48·38 forint, a *Riunione Adriatica* szerint 47·40 forint, holott MALSZ nézete szerint a díjtartaléknak ezen időben 100 forintra kellene rugni. Miután továbbá MALSZ szerint is a díjtartalék a biztosítási kötvények úgynevezett matematikai visszavásárlási és előlegezési értékét képviseli, nem érthető, mikép gondolja ő azon biztosítási díj természetét, melyet a biztosított a középelettartam elérése után fizet. Mert ha ebben is tökeképző resz, vagyis takaréketét létezik, akkor a díjtartalék nagyobb lesz mint a biztosítási összeg; ha pedig ez áll, akkor mint PREDÖHL helyesen megjegyzi, minden biztosított bolond volna, ki az alkalmat föl nem használná, hogy a biztosítási kötvényre már életében is a biztosítási összeget vagy még nagyobb összeget kölcsön ne vegyen.

A tény az, hogy a díjtartalék a fennálló szerződési viszony tartama alatt soha sem éri el a biztosított összeg magasságát; MALSZ kiindulási pontja tehát téves, és így még tévesebbek az abból vont következtetések. De kérdezzük továbbá, ha a biztosítási díj egy része illetve a díjtartalék takarékpénztári betét volna, ha a szerződés egyik része takarékszerződés, kölcsön és a többi, honnét van az, hogy az életbiztosítási szerződésnél ép úgy mint a kárbiztosításnál a közlési kötelezettség megsértése egy és ugyanazon következményeket, vagyis a szerződés érvényteleníthetését vonja maga után? honnét van az, hogy a biztosító sem ezen, sem más esetekben, így pl. a biztosítási díjak pontos megfizetésének elmulasztása esetén a díjtartalékot visszaadni nem tartozik? hogy egyeztethető ez össze annak takarekbetéti jellegével és azon nézettel, hogy az a biztosított tulajdonát képezi? Hogy ezen esetekben a biztosító kötelezettsége megszűnik, általánosan el van fogadva és különösen a magyar törvény az 506. §-ban világosan fenntartja az életbiztosításnál is mérvadó 474. és 475. §§. intézkedéseit, az 504. és 505. §§-ban pedig szintén idevágó intézkedéseket tartalmaz. Azon íróknak, kik a szerződés és a biztosítási díj dualismusának hívei, vagy kik abban kölcsön-szerződést stb. látnak, ezen kérdés sok fejtörést okozott, de azt tudtunkkal egyik sem bírta megfejteni. PREDÖHL azon állítása, hogy a biztosító társulatok ezen joga ellenkezik az életbiztosítás lényegével, csak nem vehető megoldásnak és legfeljebb csak annyit jelenthet, hogy ellenkezik annak azon természetével, melyet PREDÖHL és társai neki vindikálnak, de nem ellenkezik azok fölfogásával, kik abban egységes biztosítási szerződést látnak. A fennállott lipcsei birod. ker. fötörvényszék igaz, sokban iparkodott a közlési kötelezettség elmulasztásának szigorú következményeit judicatumaiával enyhíteni s az angol és amerikai praxis is részben ellensúlyozza azt az által, hogy a biztosító az esetre, ha a biztosítás pár évig fennállott, azt indisputable-nak nyilvánítja, azonban ezen igyekvés és gyakorlat nem csupán az élet-, hanem a kárbiztosításnál is hasonló mérvben nyilvánul; minden körülmények között pedig a közlési kötelezettség a biztosítás lényegével olyannyira van összeforrvá, hogy azt az életbiztosításból kiirtani soha sem fogják.

Mindezek után azon eredményhez kell jutnunk, hogy lehet ugyan, miszerint a takarékoskodási hajlam, hogy a tőkegyűjtés szüksége az életbiztosítási szerződés kötésének motivumát képezi, de határozottan kell tagadnunk, hogy ezen motivum mint szerződési akaratnyilvánítás manifestálná magát. Eddigelé legalább úgy az életbiztosítási társulatok statutumai és gyakorlata által képződött szokásjog mint a törvényhozások, a minden részeiben hasonló módon szerzett mint eljátszott biztosítási követelés egységességéhez ragaszkodik. (L. *Goldschmidt* Z. XXIII. 181. l.)

Az életbiztosítási szerződés, mint már említettük, a biztosítási szerződések egyik faja, és a tiszta kárbiztosítástól csak némi modificatiókat tüntet föl; legjobban kifejezi ezt a magyar törvény, midőn az életbiztosításnak külön helyt jelöl ki, a modificatiókat fölemlíti, egyebekben pedig a kárbiztosításokra vonatkozó intézkedések legnagyobb részét itt is mérvadónak mondja.

Kérdés most már, mennyiben foglalnak helyt a kárbiztosítás sarkkövetelményei, a bizonytalan esemény, a veszély, az érdekek és a kár követelményei, az életbiztosításnál?

Nem akarom itt utatni, vajon a biztosítási szerződés egyáltalán az aleatoricus szerződések közé sorozható-e, mert azon kérdés, vajon mit értünk ez utóbbi szerződés alatt, maga is oly controvers, hogy azt így per tangentem megoldani nem is lehetne; de kétségtelen mindenestre az, hogy az életbiztosításnál is fenforog egy bizonytalan esemény, t. i. az időpont, melyben a halál ténye bekövetkezni fog.

A felek teljesítményei nem a halál mint olyan tény-körülményétől vannak függővé téve, hanem a halál bekövetkezésének időpontjától.

A biztosító tudja, hogy a biztosított összeget fizetni köteles, és csak a fizetés ideje bizonytalan előtte; másrésről a biztosított is tudja, hogy a díjakat évenként fizetni tartozik, de azt nem tudja, meddig fog tartani ezen fizetési kötelezettsége.

Az *incertum quando* ép úgy lehet tárgya — ha úgy lehet mondanunk — az *alea*-nak, mint az *incertum an*. Biztosítás nem a halál, mint olyan, következményei ellen, hanem csakis a korai halál következményei ellen eszközöltetik.

És ha azt halljuk hangoztatni, hogy az életbiztosításnál halál esetére a halál bizonyossága folytán kockázatáról szó nem lehet, eszünkbe jut azon szép képlet, melyet ADAN érdekes *Étude*-jében élénkbe tár.

Képzeljük, mondja ADAN, a három Párka képét, modernizált alakban. Clotho rokkáját reformálta, és golyócskával, melyeken az élők nevei bevésvék, telt urnát tart kezében; Lachesis nem szövi többé a fonalat, hanem a golyócskákat huzza az urnából; Atropos pedig, ki elveszté ollóját, most kikialtja a kihuzott golyócskákön látható neveket. Tegyük föl, hogy a huzás épen akkor történik, midön még 92.588 21 éves egyén neve van az urnában. A 17 angol társulat halálozási táblázata szerint Lachesis az első évben 680, a másodikban 683, a harmadikban 686 nevet fog az urnából kihuzni, míg 78 év leforgása alatt az összes 92.588 golyócskák huzása be lesz fejezve.

Ha már most a 92.588. élők, és később a még el nem haltak, minden évben egy közgyűlésre hivatnának egybe, hogy ezen szomorú sorshuzásnál jelen legyenek, akkor fogadni lehet, hogy több egy sápadt arcra találánk azon perczben, midön Lachesis a rémteljes urna után nyulua, hogy mindenki az öt fenyegető azon veszélytől volna áthatva, vajon neve az első, vagy csak a 78-ik évben fog az urnából kikerülni. Már BURTON mondá, hogy a magas életkor nagy nyeresemény az universalis sorsjátékban.

A mi pedig a kár és az érdek követelményét illeti, megengedjük, hogy a szerződés némi modificatiót tüntet föl a tiszta kártérítési biztosítással szemben, de azért ezen modificatiók nem fosztják azt meg «de damno vitando» jellegétől.

Az újabb törvények — ide tartozik az 1874-ki XVIII. törvényczikk is — és ezek között első sorban a hollandi magán-codex 1406. czikke, világosan kimondják, hogy az érdek, melylyel valaki egy másik személy életére bír, pénzben megbecsülhető, hogy ezen érdek *in bonis* van. Számos író pedig még ezen is túl megy, és az emberi életet épen megbecsülhetlennek tartja, és innen magyarázzák azt, hogy az életbiztosítási szerződésnél sem kettős, sem túlbiztosítás elő nem fordul. Bármennyi igazság rejlik is ezen nézetekben, mégis az életbiztosításra alkalmazva,

némi magyarázatra szorúlnak: nem csupán a pénzbeli érdeket vallja az életbiztosítás országának, hanem az erkölcsi, az affectionális érdeket is, mely a szeretet, rokonság, barátság tiszta forrásából fakad; és főleg ezen tér az, melyben az életbiztosítás nagy civilisatoricus missióját teljesíteni hivatva van.

Innét van az, hogy ott, hol valaki saját életét egy harmadik javára biztosítja, ott már ezen térben látja mindenki az érdek fenlételet; de még ott is, hol valaki egy harmadik életére vesz biztosítást, még ott sem lehet DALLOZ-zal (*Rep. de législation Nr. 319. vo. assurance*) a pénzbeli érdek fenlételetét mindig és minden körülmények közt követelni.

Ezen nézet helyességét a modern törvényhozások legnagyobb része már is elismerte.

Mióta III. György 14-ik statutuma 1774-ben az érdek követelményét az életbiztosításnál is hangsúlyozta, azóta ezen érdekről majdnem minden törvényhozás megemlékszik, de e követelményt csak azon esetre állítja föl, ha valaki egy harmadik életére veszi a biztosítást; de még itt is több törvényhozás eláll a *pénzbeli* érdek követelményétől.

Ezt tapasztaljuk a porosz *Landrecht* II. r. 8. cz. 1971. sk. szakaszainál, a porosz tervezet 380-dik cikkénél, a drezdai javaslat 896. cikkénél. Ezen törvények ugyan még nem juttatják tisztán kifejezésre a harmadik életére vett biztosításnál a *pénzbeli* érdek nélkülözhetőségét, de már a zürichi törvénykönyv 1756-dik szakaszára vonatkozólag annak szerkesztője BLUNTSCHLI világosan mondja, hogy az érdek erkölcsi is lehet.

A belga törvény 41-dik cikke csak az esetre mond egy harmadik életére vett biztosítást semminisnek, ha kitünik, hogy szerződő félnek *épen semmi* érdeke sincsen a biztosított életén. «... n'avait aucun intérêt à l'existence de ce tiers.»

Ezen törvény javaslatának tárgyalásánál fölvetett azon kérdés, mily természetű legyen a szóban forgó érdek?

Az 1863-ik évi január 6-ki ülés jegyzőkönyvének 380-dik lapja ez iránt következőleg nyilatkozik: «ezen érdek meghatározása a ténykörülményektől függ, melyeket a bíróságok minden egyes esetben fontolóra venni hivatva lesznek.» Az egyesült bizottság jelentésében továbbá azt olvassuk: «azon egy körülmény, melyet ezen szerződésnél, hogy jogalappal bírjon,

követelni lehet, abban áll, hogy a biztosítást vevő a biztosított életére nézve érdekel bírjon. Ámde szükségképi követelmény-e, hogy ezen érdek épen pénzbeli érdek legyen? azt hisszük, hogy nem; az affectionalis érdek, pl. az, mely a családi kötelességekkel ered, elégséges. Tegyük föl, — folytatja ezen jelentés — hogy egy családapa csupán munkássága, szorgalma folytán gyermekei egyedüli támasza; tegyük föl, hogy a gyermekek valamelyik rokona irántuk való ragaszkodás által vezéreltetve, apjuk életét javukra biztosítja, a szerződő fél ez esetben semmi pénzbeli érdekekkel sem bír a biztosításra nézve, de egy nemesebb indok, a családi érzelem, indítja arra, hogy áldozatok árán is a gyermekek jövőjét biztosítsa, — vajon ezen érdek nem volna képes a szerződést ép úgy legitimálni, mint azt valamely fenforgó pénzbeli érdek tenné?»

És a magyar törvény 499. szakasza is, midőn a harmadik beleegyezésében, mint olyanban az érdek fenforgását fenlevőlek mondja, midőn ily beleegyezés és egyéb rokonsági viszony fenlétele nélkül, nem úgy mint a drezdai javaslat 896. cikke, határozottan vagyoni érdek fenlételét követeli, hanem egyszerűen az érdek követelményét hangsúlyozza, nem tünteti-e ki ezzel, hogy az életbiztosítás nemesebb föladatának útját egyengetni akarja?

Ha pedig mindez igaz, ha az életbiztosítás ezen irányban sui generis-féle kártalanítási szerződés, mely nem csupán az anyagi érdeken alapszik, akkor kettős és túlbiztosítás nála elő nem fordulhat, az ily szerződésnél nem lehet a véletlen beálltánál a kár kicsinyes kimutatását követelni. Ezen szerződés a szív érzeményeit legalább úgy vonja uralma alá, mint az ereszényt; ezen szerződés megengedi, hogy a szükséges intézkedéseket megtehessük arra nézve, miszerint kedveseink azon anyagi és erkölcsi támasz elvesztéseért, melyet életbenmaradásunk esetén nekik nyújtottunk volna, egy penzsegélyben oly elemet találjanak, mely némileg képes ezen hiányt pótolni.

De különben is csak a legkritikább esetekben lehet azt mondani, hogy valakinek halála nem tekinthető anyagi értelemben veszteségnek.

Azon esetben, melyre oly előszeretettel hivatkozás történik, midőn t. i. a biztosított aggságában productiv értéket a

szó gazdasági értelmében nem képvisel, azt kell föltennünk, hogy annyit sem produkál, mennyivel a díjfizetéseket eszközölheti, ily esetben azonban a biztosítás úgy is megsemmisül; ha pedig családja érdekeit szíven hordva, az irántuk való szeretet által vezéreltetve a biztosítást fentartani iparkodik, akkor ezen életet inproductiv életnek nem nevezhetjük. E tekintetben elfogadhatjuk REBOUL theoriájának álláspontját és vele elmondhatjuk: hogy nem lehet egy agg ember összebecsének csupán jelenlegi értékét szemügyre venni; ezen érték tényleg csekély, sőt elmondhatjuk, egészen elenyészett, de ezen ember összbecse képviselve van a biztosítás által, mely azt pótolja és épen a biztosítás lesz hivatva ezen ember halála után egy értéket helyreállítani, mely létezett és folyton változott.

Ezen szempontból megítélve sem meríti ki azon áramlat, mely az életbiztosítást egészben és mindenben a takarékoskodásra akarja visszavezetni, annak jelentőségét, mert az életbiztosításnak sokkal magasztosabb, sokkal nemesebb rugója van, mint a pusztá takarékoskodás.

A ki egy tőkeösszeg összegyűjtésére határozza el magát, mondja BAUDRILLART, annak a jövőt kell előre látni és ezen jövőnek a jelent feláldozni, annak nemes önuralkodással kell önönmaga és vágyai fölött birni, annak folytonosan a kínáló élvezetek csábjainak ellent kell állni. Tőkésíteni annyit jelent, mint az életet, az asztalt, a bőséget, a jólétet, a függetlenséget, a nevelést, a méltóságot jövő nemzedékek számára előkészíteni.

Mi sem igazabb, mint az, hogy a takarékoskodás a munka és tőke szükségképi egyesítése, de a munkúra, a takarékoskodásra idő kell, mely mindenkire nézve bizonytalan. Csak ha ezen igazságtól át vagyunk hatva, lehet az életbiztosítás nemes missióját egészen megérteni, egy missiót, mely a benne rejlő lemondás szelleménél fogva még magasztosabb, mint maga a takarékoskodás.

Ha már nemesnek mondható a takarékoskodás akkor, ha annak gyümölcseit magunk élvezzük, mennyivel szebb mieinknek egy tőkét biztosítani, mely csak halálunk esetén esedékes, és melyet tehát soha sem élvezhetünk.

Ne változtassunk tehát semmit a biztosítás nemes lénye-

gén ; bármily szép legyen is a takarékoskodás, ne ruházzuk fel az életbiztosítást annak szerepével és mondjuk el MICHEL CHEVALIER-vel : *« az életbiztosítás az előrelátás mint nagy hatalom, egyike a leggenialisabb combinációknak, melyekben a kölcsönösség nyilvánul, azon kölcsönösség, melyből a népjólét és a magánérdek biztosításának forrása fakad. »*

* * *

Tisztelt hallgatóim ! Ezzel befejeztem mai előadásomat, és midőn becses türelmükért köszönetemet nyilvánítom, kijelentem, hogy kegyes engedelmeikkel egy jövő előadásban az életbiztosítás egyes fajait, az abban előforduló személyeket és azoknak egymás közti viszonyait, továbbá azon kérdést : vajon a biztosítási összeg a biztosított hagyatékához tartozik-e és vegre az *öngyilkosság* és *párbaj* jelentőségét az életbiztosításnál fogom tárgyalni.

